

Nr 278.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändrade pensionsbestämmelser för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor; given Stockholms slott den 21 april 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 21 april 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, fråga om ändrade pensionsbestämmelser för lärare vid högre kommunala skolor och anför därvid följande:

De nuvarande bestämmelserna angående pensionering av lärarna vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor, praktiska mellanskolor och

Bihang till riksdagens protokoll 1939. 1 saml. Nr 278.

högre folkskolor återfinnas i reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens pensionsanstalt samt i kungörelsen den 9 december 1938 (nr 742) med vissa provisoriska bestämmelser angående pensionsvillkor för i statens pensionsanstalt delaktiga lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor. Genom sistnämnda kungörelse, som gäller för tiden 1 januari—30 juni 1939 har avsetts att provisoriskt anknäta pensionsbestämmelserna för de högre kommunala skolformernas lärare till den år 1938 beslutade och från och med ingången av år 1939 ikraftträdde löneregleringen för dessa lärare.

Huvuddragen av nu gällande bestämmelser äro följande.

Tjänstepension. Pensionsberättigade äro enligt statens pensionsanstalts reglemente såväl ordinarie som icke-ordinarie ämneslärare vid de högre kommunala skolformerna. Beträffande de extra ordinarie eller på viss tid, ej överstigande ett läsår, anställda lärarna gäller dock såsom villkor för pensionsrätt, att undervisningen skall omfatta minst 20 timmar i veckan. För vikarie å med pensionsrätt förenad befattning gäller, förutom nyssnämnda villkor, att tjänstgöringstiden skall omfatta minst en läsmånad. För övningslärare tillämpas enahanda bestämmelser, men då minimiårsavlöning icke är i författning fastställd för övningslärarbefattning, är reglementet icke gällande, såvida icke befattningen reglerats och statens pensionsanstalt medgivit befattningens förenande med pensionsrätt.

Tjänstepensionsunderlaget utgör enligt statens pensionsanstalts reglemente två tredjedelar av den i gällande författning eller vid godkänd reglering fastställda kontanta minimiårsavlöningen i högsta lönegraden, ålderstillägg sålunda inräknade. Även värdet av naturaförmåner skall medräknas, och härvid uppskattas värdet av fri bostad med värme till en åttondel av övriga löneförmåner. Högre pensionsunderlag kan under vissa villkor på framställning av huvudmannen medgivas, därest befattningshavare åtnjuter högre avlöning än den författningensliga minimiårsavlöningen eller uppbär särskilt arvode för skyldighet att undervisa utöver den i författning stadgade minsta årliga undervisningstiden ävensom därest befattningshavaren uppbär tilläggsarvode i egenskap av rektor vid högre folkskola eller såsom rektor eller biträdande föreståndarinna vid kommunal mellanskola eller kommunal flickskola.

Enligt pensionsanstaltens reglemente har ordinarie befattningshavare att erlagga *tjänstepensionsavgift* med $3\frac{1}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget; för extra ordinarie eller på viss tid, ej överstigande ett läsår, anställd befattningshavare, ävensom för vikarie är avgiften en procent av underlaget.

Huvudmannen erlägger en årlig avgift av $2\frac{1}{2}$ procent av tjänstepensionsunderlaget för extra ordinarie eller på viss tid, ej överstigande ett läsår, anställd befattningshavare eller vikarie samt $6\frac{2}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget för annan befattningshavare.

De provisoriska bestämmelserna innebära i huvudsak att för ordinarie och extra ordinarie lärare fastställts pensionsunderlag, som motsvara civila

tjänstepensionsreglementets pensionsunderlag för den lönegrad, befattningshavaren enligt avlöningsreglementet för lärare vid de högre kommunala skolorna tillhör. Underlagen utgöra två tredjedelar av slutlönen å A-ort. För vikarierande lärare äro fastställda pensionsunderlag, som äro hämtade ur den i civila tjänstepensionsreglementet upptagna pensionsunderlagsskalan för extra ordinarie tjänstemän. Med hänsyn till löneställningen för dessa lärare komma gällande pensionsunderlag att överensstamma med dem, som fastställts för befattningar, placerade sex eller i vissa fall fem lönegrader lägre än motsvarande extra ordinarie befattningar. För vissa övningslärare, vilkas befattningar reglerats före den 1 januari 1939 och förenats med pensionsrätt i statens pensionsanstalt, skola tillsvidare tillämpas de pensionsunderlag, som i samband med tjänsteregleringen fastställts.

Pensionsavgifterna för såväl befattningshavare som huvudman hava för varje pensionsunderlag upptagits med belopp, som enligt de i statens pensionsanstalts reglemente angivna grunderna motsvara de nya pensionsunderlagen.

Pensionsåldern är 65 år för manlig befattningshavare vid kommunal mellanskola och kommunal flickskola samt 60 år för annan befattningshavare.

För hel tjänstepension (= tjänstepensionsunderlaget) vid avgång efter uppnådd pensionsålder fordras enligt statens pensionsanstalts reglemente 30 tjänstår för kvinnlig befattningshavare vid kommunal mellanskola eller kommunal flickskola samt 33 tjänstår för annan befattningshavare. År tjänstårens antal mindre än 30 respektive 33, avkortas pensionen proportionellt mot antalet felande tjänstår; räknar befattningshavaren vid avgången mindre än 10 tjänstår, beräknas dock pensionen försäkringstekniskt, vilket i allmänhet innebär en något starkare avkortning av densamma. Reglementet innehåller även bestämmelser om att befattningshavaren vid vissa fall av sjukdom och invaliditet är skyldig avgå före pensionsåldern, varvid genast börjande tjänstepension kan erhållas.

Befattningshavare, som — utan att vara berättigad till genast börjande tjänstepension — lämnar sin befattning, har rätt till så kallad uppskjuten tjänstepension, i allmänhet motsvarande de av honom själv erlagda pensionsavgifterna. Sådan pension börjar utgå vid pensionsåldern eller vid dessförinnan inträffad varaktig oförmåga till arbete.

Familjepensionsrätt tillkommer — dock med vissa inskränkningar för det fall att befattningshavaren vid äktenskapets ingående lidit av sjukdom eller överskridit 65 års ålder — tjänstepensionsberättigad befattningshavares efterlevande änka och arvsberättigade egna barn.

Pension utgår till änka, så länge hon lever ogift, och till barn, till dess de uppnå 21 års ålder eller dessförinnan träda i äktenskap; barn, som vid uppnåendet av 21 års ålder är varaktigt oförmöget till arbete, bibehåller dock pensionen.

Till grund för familjepensionens beräkning ligger enligt statens pensionsanstalts reglemente befattningens familjepensionsunderlag, som

utgör 300 kronor jämte 20 procent av tjänstepensionsunderlaget. Häri har ingen ändring skett genom de provisoriska bestämmelserna.

Den årliga familjepensionsavgiften är för manlig befattningshavare lika med 40 kronor + $2\frac{2}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget och för kvinnlig befattningshavare lika med 3 kronor + $\frac{1}{8}$ procent av tjänstepensionsunderlaget. Familjepensionsavgift erlägges av manlig befattningshavare jämväl efter det han avgått med genast börjande tjänstepension men utgår då med allenast tre fjärdedelar av det belopp, som erlades, medan han ännu var i tjänst.

Om befattningshavaren kommit så tidigt i tjänst, att för hel pension erforderligt antal tjänstår kunnat till pensionsåldern intjänas, utgår vid hans frånfälle — oavsett när detta inträffar — hel familjepension. Denna är för änka utan barn lika med familjepensionsunderlagets belopp; finnas dessutom barn, förhöjes pensionen med 40 procent för ett barn och med ytterligare tio procent för varje barn därutöver. Efterlämnar befattningshavare endast barn, utgör pensionen för ett barn halva familjepensionsunderlaget, för två barn hela underlaget och för tre barn underlaget ökat med 40 procent; äro barnen fler än tre, tillkommer för varje ytterligare barn tio procent av underlaget. Har befattningshavaren inträtt i tjänst så sent, att han ej till pensionsåldern kunnat intjäna för hel tjänstepension erforderligt antal tjänstår, erhålla de efterlevande i allmänhet avkortad pension, som efter försäkringstekniska regler bestämmes i förhållande till det antal tjänstår, som kunnat till pensionsåldern intjänas.

Om befattningshavaren avgår före pensionsåldern utan att erhålla genast börjande tjänstepension, har den vid hans sedermera timade frånfälle efterlämnade familjen rätt till försäkringstekniskt beräknad avkortad pension, svarande mot de avgifter, som erlagts.

Vid den år 1938 beslutade löneregleringen för lärarpersonalen vid de högre kommunala skolformerna hava de för statliga civila befattningshavare vid nyreglerade verk gällande lönebestämmelserna varit normgivande.

Med hänsyn härtill hava jämväl de nya statliga pensionsbestämmelserna — sådana de utformats i civila tjänstepensionsreglementet och allmänna familjepensionsreglementet — ansetts böra så långt möjligt komma i tillämpning på den nu lönerulerade lärarpersonalen vid de högre kommunala skolorna.

I syfte att förbereda en dylik pensionsreglering erhöi jag den 27 januari 1939 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla högst tre sakkunniga för att inom finansdepartementet verkställa utredning rörande de föreskrifter ifråga om tjänste- och familjepensionering, som med hänsyn till ändrade avlöningsbestämmelser borde meddelas för lärarpersonalen vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor. Med stöd av detta bemyndigande tillkallades den 6 februari 1939 såsom sakkunniga statskommissarien och byråchefen i statskontoret E. O. F. Björn, rektorn vid Malmö borgarskola L. F. Bäckström och förste aktuarien

i statens pensionsanstalt T. B. Kjellén. Tillika uppdrogs åt statskommisarien Björn att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas arbete.

Till fullgörande av sitt uppdrag hava de sakkunniga med skrivelse den 18 mars 1939 överlämnat en promemoria samt utkast till reglementen dels angående tjänstepension för lärare vid högre kommunala skolor, dels angående familjepension för efterlevande till sådana lärare. Bestämmelserna i nämnda reglementsutkast — avsedda att äga tillämpning från och med den 1 januari 1939 — ansluta sig, jämlikt de för de sakkunniga meddelade direktiven, till civila tjänstepensionsreglementet och allmänna familjepensionsreglementet.¹ Endast där särskilda förhållanden ansetts nödvändiggöra sakliga avvikelser hava sådana föreslagits. Det må framhållas, att tjänstepensionsunderlagen redan genom de för närvarande gällande provisoriska bestämmelserna bringats att sammanfalla med underlagen för statliga befattningshavare i motsvarande lönegrader. Även beträffande familjepensionsunderlagen har en reglering skett, dock ej fullt till nivå med de enligt allmänna familjepensionsreglementet gällande underlagen.

I promemorian har dessutom — jämväl enligt givna direktiv — den fråga upptagits till behandling, huruvida en förbättring av de tjänstepensioner, som beviljats före den 1 januari 1939 avgångna lärare, skulle kunna åvägabringas genom en vidsträcktare tillämpning å dem av kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

Över huvudgrunderna i de sakkunnigas förslag hava utlåtanden avgivits av statskontoret, statens pensionsanstalt och skolöverstyrelsen.

I yttrandena har någon erinran ej framkommit mot ett tillämnande av de statliga pensioneringsprinciperna på lärarpersonalen vid de högre kommunala skolorna.

Jag övergår härefter till att närmare behandla de sakkunnigas olika förslag, vilka synas böra läggas till grund för framställning i ämnet till riksdagen. Då myndigheternas yttranden över detaljbestämmelserna ännu icke hunnit inhämtas, förutsätter jag, att allenast grunderna för de nya pensionsbestämmelserna, underställas riksdagen för prövning och godkännande. Utfärdandet av närmare föreskrifter läres, sedan riksdagen fattat sitt beslut, få ankomma på Kungl. Maj:t.

Förslaget till ordnande av i tjänst varande befattningshavares pensionsförhållanden.

1. Pensioneringens omfattning.

Enligt nu gällande bestämmelser är, som förut angivits, tjänste- och familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt tillerkänd såväl ordinarie som, med vissa undantag, extra ordinarie och vikarierande lärare vid högre kommu-

¹ De sakkunnigas utkast till pensionsreglementen äro såsom bilagor (A och B) fogade vid detta protokoll.

nala skolor; undantagen avse lärare, vilkas tjänstgöringsskyldighet understiger 20 undervisningstimmar i veckan eller — dock endast vad angår vikarier — lärare, som tjänstgöra kortare tid än en läsmånad. Jämväl lärarbefattningar i övningsämnen kunna efter särskild beslutad tjänstereglering på ansökning förenas med pensionsrätt i statens pensionsanstalt.

Den nu föreliggande frågan avser ordnande av pensionsförhållandena för lärare, å vilka avlösningsreglementet den 11 november 1938 (nr 660) för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor äger tillämpning.

Detta reglemente omfattar ordinarie, extra ordinarie, och vikarierande lärare ävensom timlärare vid de angivna skolformerna. Med extra ordinarie lärare avses lärare, som anställas för tjänstgöring å befattning, som i föreskriven ordning inrättats såsom extra ordinarie, och med vikarierande lärare förstås lärare, som förordnats att såsom vikarie bestrida all den tjänstgöring, som är förenad med den ordinarie eller extra ordinarie befattning, vikariatet avser; övriga icke-ordinarie lärare benämnas timlärare. I motsats till vad förhållandet är med avlösningsreglementet den 30 september 1937 (nr 868) för lärare vid folk- och småskolor omfattar förevarande reglemente jämväl lärare i övningsämnen.

I vad rör frågan om avgränsningen av de befattningshavaregrupper, som skola erhålla pensionsrätt, torde till en början få erinras om de principer, som med avseende å icke-ordinarie befattningshavare följts vid utformningen av civila tjänstepensionsreglementet.

I motiveringen till det i 1 § 2 mom. b) civila tjänstepensionsreglementet inrymda stadgandet, att reglementet skulle med vissa undantag jämväl äga tillämpning å annan icke-ordinarie tjänsteman än extra ordinarie, i den mån Kungl. Maj:t med hänsyn till anställningens natur samt tjänstgöringens omfattning därom förordnade, uttalade jag i egenskap av föredragande departementschef bland annat (prop. nr 222/1934, sid. 92):

Att genom en bestämmelse i reglementet klart definiera dylika personalgrupper vore för närvarande icke möjligt. Anställningsformer och avlösningsbestämmelser vore nämligen vid olika förvaltningsgrenar och institutioner så skiftande, att tillfredsställande generella avgränsningar icke kunde ernås. Det syntes därför nödvändigt, att frågan om inordnande under reglementet av andra icke-ordinarie befattningshavare än extra ordinarie tjänstemän och tjänstemän å extra stat gjordes beroende av prövning beträffande varje särskild grupp eller befattning. Såsom allmän grundsats för dylik prövning borde uppställas, att personal med full sysselsättning och i mera fast anställning för arbetsuppgifter av fortlöpande natur borde beredas pensionsrätt. För att säkerställa nödig reda och konsekvens i fråga om beviljande av pensionsrätt syntes det bliva erforderligt att i regel göra pensionsrätten beroende av anställningsform och avlösningsnormer på sådant sätt, att med en viss anställnings- och avlösningsform regelmässigt följde pensionsrätt samt att denna form icke heller komme till användning i andra fall än då pensionsrätt skäligen borde ifrågakomma. Detta förutsatte emellertid, att anställnings- och avlösningsformerna inom olika delar av civilförvaltningen fixerades på ett mera enhetligt sätt än för närvarande med beaktande av de konsekvenser, som pensioneringens utsträckning komme att medföra.

Beträffande tillämpningen av de i förenämnda stadgande förekommande uttrycken »anställningens natur» och »tjänstgöringens omfattning» anförde jag vidare:

Med uttrycket »anställningens natur» avsåges närmast, att anställningen vore av mera stadigvarande art antingen på det sätt, att befattningshavaren vore i likhet med extra ordinarie tjänstemän avsedd att rekrytera ordinarie tjänst eller ock eljest fyllde ett mera bestående behov av arbetskraft vid verket.

Villkoret om tjänstgöringens omfattning åsyftade en daglig arbetstid av ungefär samma omfattning som gällde för motsvarande ordinarie befattningshavare.

Rörande spørsmålet om de icke-ordinarie befattningshavarnas pensionsrätt har vidare 1934 års avlöningsrevision för icke-ordinarie personal gjort följande uttalande:

Avlöningsrevisionen hölle för sin del före, att generell tjänstepensionsrätt borde begränsas till sådana icke-ordinarie tjänstemän, vilka vunnit den mera fasta anställning, som extraordinarieskapet innebure. Det sagda gällde givetvis även befattningshavare å extra stat, därest denna grupp skulle komma att bibehållas såsom särskild kategori i avlöningsbestämmelserna. I den mån andra icke-ordinarie tjänstemän innehade anställning av mera stadigvarande art och i övrigt sådan ställning inom statsförvaltningen, att de ansåges böra beredas pensionsrätt, borde detta enligt avlöningsrevisionens mening regelmässigt ske på det sätt, att vederbörande befattningar ombildades till extra ordinarie tjänster. Endast där så icke lämpligen kunde ske men pensionsrätt det oaktat funnes böra tilläggas vederbörande, borde särskilt beslut härom meddelas av Kungl. Maj:t.

I enlighet med dessa principer är civila tjänstepensionsreglementet utformat. Genom det förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet, som förelagts riksdagen genom proposition den 10 mars 1939, avses icke att i sak vidtaga några ändringar i förevarande hänseenden.

Vid den år 1938 beslutade pensionsregleringen för folk- och småskollärare m. fl. begränsades pensionsrätten i huvudsak till ordinarie samt med dessa i lönehänseende likställda befattningshavare ävensom extra ordinarie. Då övningslärare vid folk- och småskolorna icke omfattades av det nya löne-reglementet, kunde det icke ifrågakomma att inordna dem under det nya pensionsreglementet.

1936 års lärarlönesakkunniga anförde angående övningslärarna vid folk- och småskolorna, att vid en lönereglering för dessa torde i ett sammanhang böra upptagas frågan om övningslärarnas ställning vid samtliga statsunderstödda läroanstalter, varvid särskilt måste uppmärksammas och närmare undersökas möjligheten av att fast anställa lärare i övningsämnen för undervisning vid flera undervisningsanstalter av olika slag. De sakkunniga framhöllo samtidigt behovet av att denna fråga med det snaraste gjordes till föremål för särskild sakkunnigutredning. Samma sakkunniga erinrade i sitt betänkande med förslag till lönereglemente för lärarpersonalen vid de högre kommunala skolformerna om sitt sålunda gjorda uttalande samt anförde,

att det med hänsyn härtill måhända kunde synas lämpligast, att frågan om övningslärarnas ställning samtidigt upptoges till prövning beträffande samtliga kommunala skolformer. De sakkunniga yttrade vidare:

Emellertid innefattar den av 1937 års riksdag beslutade löneregleringen för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. statliga läroanstalter ett fast inordnande i lönesystemet även av lärare i övningsämnen. De skolformer, med vilka de sakkunniga här hava att syssla, kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och högre folkskolor, stå med hänsyn till utbildningsuppgift och organisation de allmänna läroverken mycket nära, och det synes, såsom förut vid flera tillfällen framhållits, vara angeläget, att löneförhållandena vid nämnda kommunala skolformer så nära som möjligt anpassas till läroverkens. Det skulle i betraktande härav onekligen framstå såsom en brist, om vid en lönereglering för samma skolformer lärarna i övningsämnen ställdes utanför.

Med hänsyn härtill hava de sakkunniga ansett sig böra undersöka, huruvida icke åtminstone i viss omfattning en fastare anställningsform skulle kunna beredas övningslärarna vid ifrågavarande kommunala skolformer, utan att den blivande utredningen om övningslärarna inom det kommunala skolväsendet därigenom föregripes.

1936 års lärarlönesakkunniga framlade därpå ett förslag till lönebestämmelser, som i sina huvudprinciper anslöt sig till det lönesystem, som av 1937 års riksdag antagits för övningslärarna vid det statliga undervisningsväsendet. Den av Kungl. Maj:t vid 1938 års riksdag förelagda propositionen i ämnet överensstämde i här förevarande hänseende med de sakkunnigas förslag. Riksdagen framhöll i skrivelse i anledning av Kungl. Maj:ts förenämnda proposition bland annat, att förslaget, i vad det avsåge lärarpersonalen i övningsämnen och praktiska läroämnen, torde »få betraktas som en provisorisk reglering av förhållandena på detta område, vid vilken det synes befogat att iakttaga en viss försiktighet».

De sakkunniga.

De sakkunniga hava funnit sig böra förorda, att pensionsrätt i princip endast skall tillerkännas ordinarie och extra ordinarie befattningshavare, med undantag dock för sådana övningslärare, för vilka lönebeloppen bestämmas i enlighet med stadgandet i 5 § 2 mom. avlösningsreglementet.

Som motivering för sitt förslag i vad det avser begränsning av pensionsrätten till ordinarie och extra ordinarie lärare anföra de sakkunniga:

De av departementschefen den 4 februari 1938 särskilt tillkallade sakkunniga — härnedan kallade 1938 års lärarpensionssakkunniga — med uppdrag att verkställa utredning rörande folkskollärarnas tjänste- och familjepensionering erinrade i samband med frågan om de icke-ordinaries pensionsrätt om förarbetena till civila tjänstepensionsreglementet samt anförde, att de, i överensstämmelse med de principer, efter vilka detta utformats, funnit sig böra förorda, att pensionsrätt endast skulle tillerkännas ordinarie samt med dessa i lönehänseende likställda befattningshavare ävensom extra ordinarie. I anslutning härtill anförde 1938 års lärarpensionssakkunniga i fråga om de vikarierande lärarna bland annat följande:

Detta ståndpunkttagande innebär, att vikarierande lärare utestängas från pensionsrätt. Även om vikariattjänstgöring i vissa fall kan bliva mera varaktig, har

dock anställningen ej den fasta karaktär, som — — — bör utgöra en förutsättning för pensionsrätt. Vikariat å statlig befattning medför heller icke i och för sig sådan rätt.

Då de sakkunniga således av principiella skäl icke kunnat förorda ett bibehållande av pensionsrätten för vikarierande lärare, vilja de samtidigt framhålla, att denna rätt är av relativt begränsat värde för befattningshavarna, enär dessa ju i regel övergå till extra ordinarie eller ordinarie anställning och därmed erhålla pensionsrätt. Under vikariatiden är pensionsrätten av betydelse allenast i det fåtal fall, där befattningshavare avlider och efterlämnar pensionsberättigad familj eller där invalid- eller sjukpension skulle ifrågakomma. Där sådana fall, som här berörts, undantagsvis skulle förekomma och de föreliggande omständigheterna äro av den art, att tjänste- eller familjepension skäligen borde medgivas, torde — liksom i fråga om ej pensionsberättigade statsanställda förutsatts — särskild pension få utverkas av riksdagen.

Då det förekommer sådana växlingar i anställningsförhållandena för icke-ordinarie lärare, att en extra ordinarie lärare, som enligt de sakkunnigas förslag skulle erhålla pensionsrätt på grund av tjänstens indragning eller dess besättande med ordinarie åter kan tvingas in på vikarietjänstgöring och därvid går miste om pensionsrätten, har det synts de sakkunniga skäligen, att i sådana fall möjligheten att erhålla pension i en eller annan form får bibehållas. De sakkunniga vilja därför föreslå införande i pensionsreglementena av stadganden om att här, efter prövning av Kungl. Maj:t, skall kunna medgivas pension, som om den extra ordinarie befattningen alltjämt innehafts.

En liknande anordning funno 1938 års lärarpensionssakkunniga böra vidtagas med avseende å de vikarier, som vid reglementets ikraftträdande voro tillerkända pensionsrätt.

Angående tillgodoräkning i pensionshänseende av vikariatid anförde 1938 års lärarpensionssakkunniga:

Då de sakkunniga föreslagit borttagande av pensionsrätten för de vikarierande lärarna, hava de sakkunniga förutsatt att en viss tillgodoräkning av vikariatiden medgives, då läraren vinner pensionsberättigande befattning. Med den omfattning vikariattjänstgöringen har vid folkskoleväsendet uppkommer fråga om tillgodoräkning av dylik tjänstgöring i det övervägande antalet pensionsfall. Med hänsyn härtill finna de sakkunniga erforderligt att en bestämmelse om generell tillgodoräkning av sådan tjänstgöring inflyter i reglementet och att denna bestämmelse — i anslutning till stadgandet i 2 § 2 mom. b) och c) arbetarpensionsreglementet och i överensstämmelse med vad vid den statliga tjänstepensioneringen i övrigt regelmässigt torde medgivas — får den innebörden, att två tredjedelar av vikariatiden tillgodoräknas såsom tjänstår. Genom ett dylikt tillgodoräkningsmedgivande torde i erforderlig mån vara sörjt för att, trots borttagandet av pensionsrätten för vikarie, befattningshavarna vid uppnåendet av pensionsåldern i regel skola kunna räkna det för hel pension föreskrivna antalet tjänstår, särskilt som detta antal nu sänkes från 33 till 30.

1938 års lärarpensionssakkunnigas förslag i förevarande hänseenden godkändes av Kungl. Maj:t och riksdagen och de utfärdade tjänste- och familjepensionsreglementena ävensom de vidtagna förändringarna i och tilläggen till reglementet för statens pensionsanstalt överensstämma härvid i huvudsak med nämnda sakkunnigas utkast.

Anställningsförhållandena för de icke-ordinarie befattningshavarna vid de högre kommunala skolformerna torde i princip vara jämförliga med motsvarande förhållanden vid folk- och småskolorna. Med hänsyn härtill och då, såsom här ovan framhållits, pensionsrätten för lärare vid sistnämnda skolor, i överensstämmelse med vad som gäller för statliga befattningsha-

vare, knutits till ordinarie eller extra ordinarie anställning, hava de sakkunniga funnit sig böra för de högre kommunala skolornas vidkommande föreslå en begränsning av pensionsrätten till att avse innehavare av ordinarie eller extra ordinarie befattning.

Då vikarierande lärare härigenom skulle utestängas från pensionsrätt, vilja de sakkunniga, i likhet med 1938 års lärarpensions-sakkunniga, föreslå, dels att vikarietjänstgöring å med pensionsrätt förenad befattning tillgodoräknas som tjänstår för pension, dels ock att den, som tidigare innehaft extra ordinarie befattning, och på grund av befattningens indragning övergått till vikarietjänstgöring, efter prövning av Kungl. Maj:t må kunna tillerkännas pension, som om den extra ordinarie befattningen alltjämt innehafts.

De sakkunniga övergå härefter till frågan om ett inordnande av övningslärarna under de nya pensionsreglementena samt anföra därvid, efter att hava erinrat om riksdagsbehandlingen av lönereglementet, bl. a. följande:

Då avlöningsreglementet enligt riksdagens uttalande är att anse som provisoriskt i vad det avser övningslärare och lärare i praktiska läroämnen, hava de sakkunniga funnit det principiellt betänkligt att inordna dessa lärare under ett nytt definitivt pensioneringssystem, uppbyggt efter andra riktlinjer än dem, som kommit till uttryck i reglementet för statens pensionsanstalt. Dessa betänkligheter hava blivit så mycket större som bestämmelserna i reglementet för statens pensionsanstalt, såsom här nedan närmare beröres, haft avgörande inflytande på utformningen av löneregleringen för sådana lärare, som omförmålas i 5 § 2 mom. av avlöningsreglementet och som i det följande sammanfattningsvis betecknas såsom övningslärare.

Enligt avlöningsreglementet utgår avlöning till ordinarie eller extra ordinarie övningslärare för lägst 20 undervisningstimmar i veckan. 1936 års lärarlönesakkunniga framhöllo, att det icke torde vara möjligt att i förevarande sammanhang medgiva inrättande av ordinarie eller extra ordinarie övningslärartjänster vid ännu lägre timantal, då enligt reglementet för statens pensionsanstalt från pensionsrätt vore undantagna extra ordinarie eller på viss tid, ej överstigande ett läsår, anställda lärare, som ej hade minst 20 undervisningstimmar i veckan. De sakkunniga ansågo det icke tillrådligt att frångå denna regel, innan den mera omfattande utredningen angående övningslärarnas ställning blivit verkställd. I sitt yttrande över förslaget i denna punkt beklagade skolöverstyrelsen, att de sakkunniga föreslagit så högt minimiantal veckotimmar som 20 för ernående av ordinarie eller extra ordinarie anställning, och framhöll som ett bestämt önskemål, att de hinder, som för närvarande syntes omöjliggöra fastställande av ett lägre minimalt än 20 veckotimmar, genom Kungl. Maj:ts försorg snarast möjligt och helst i samband med den föreslagna löneregleringen bleve undanröjda och att skillnaden mellan statliga och kommunala skolor i fråga om övningslärarnas minimitjänstgöring måtte, så långt ske kunde, bliva utjämnad. Departementschefen anförde i ämnet:

De sakkunnigas förslag om reglering i viss utsträckning av anställningsförhållanden för ifrågavarande övningslärare synes kunna biträdas jämväl i vad avser omfattningen av den minimitjänstgöring, som bör utgöra förutsättning för ett inrättande av ordinarie övningslärarbefattning. Den av överstyrelsen framkastade tanken att genom justeringar i gällande pensionsbestämmelser bereda möjlighet för inrättande av sådana tjänster vid en mindre omfattande tjänstgöring än de sakkunniga förutsatt, torde lämpligen böra tagas under övervägande vid den utredning angående anställning och löneförhållandena för övningslärare vid det kommunala skolväsendet i övrigt, som enligt min mening bör igångsättas, sedan den nu föreliggande löne-regleringsfrågan blivit avgjord.

Även i ett annat avseende hava lönebestämmelserna för övningslärarna vid nu ifrågakvarande skolformer erhållit en från lönebestämmelserna för motsvarande statliga lärare skiljaktig utformning.

Till övningslärarna vid det statliga undervisningsväsendet utgår lön med det för vederbörande löneklass gällande beloppet för tjänstgöring om 30 veckotimmar. För varje veckotimme som över- eller understiger 30, skall tillägg respektive avdrag å årslönen ske med 3 procent. Vidare finnas bestämmelser angående det högsta timantal, för vilket tillägg får göras å lönen. För att förhindra att en övningslärare genom dessa regler erhåller högre inkomst, därest tjänstgöringen är förlagd till flera skolor, har stadgats, att övningslärare, som innehar ordinarie tjänst i samma lönegrad vid mer än en staten tillhörig läroanstalt, icke må komma i åtnjutande av högre sammanlagd årslön än den, han skulle hava uppburit, om han haft tjänstgöring av samma omfattning vid allenast en läroanstalt. För övningslärare vid de högre kommunala skolorna har regeln för avlöningens anpassning efter timantalet erhållit en något avvikande konstruktion. Avdraget respektive tillägget för varje veckotimme under eller över 30 har här fastställts till en trettiondedel av årslönen. Någon motsvarighet till den för statliga lärare gällande bestämmelsen om viss maximering av årslönen vid förening av flera tjänster återfinnes icke i avlöningsreglementet för de högre kommunala skolorna.

För de statliga övningslärarna hava reglerna för avdrag respektive tillägg å lönen fått inverka på pensionsbestämmelserna på så sätt, att motsvarande avdrag respektive tillägg med 3 procent föreskrivits skola ske såväl vid tjänstårsberäkningen som i fråga om pensionsavdragen för de fall, där tjänstgöringen omfattar ett mindre respektive större timantal än 30.

Skulle en pensionsreglering för övningslärarna vid de högre kommunala skolorna redan nu åvägabringas, borde pensionsbestämmelserna anslutas till det för dem gällande avlöningsreglementets bestämmelser angående årslönens storlek i förhållande till antalet veckotimmar och således medföra avdrag respektive tillägg med en trettiondedel vid tjänstårsberäkningen och å pensionsavdragen alltefter tjänstgöringens omfattning. Detta skulle medföra, att olika regler bleve gällande för övningslärarna vid de högre kommunala skolorna och vid de statliga läroanstalterna. En sådan olikhet, som i och för sig helst bör undvikas, komme att medföra betydande olägenheter i de fall, då övningslärare har sin tjänstgöring förlagd till såväl statlig som kommunal läroanstalt.

Med hänsyn till de här anförda omständigheterna hava de sakkunniga funnit övervägande skäl tala för att inordnandet av övningslärarna vid de högre kommunala skolorna under de nya pensionsreglementena bör anstå i avvaktan på den allmänna översyn av anställnings- och löneförhållandena för övningslärarna vid samtliga kommunala skolformer, som i olika sammanhang framhållits som synnerligen önskvärt och som, enligt vad de sakkunniga inhämtat, inom den närmaste tiden torde vara att förvänta. De sakkunniga hava alltså i 1 § i utkastet till tjänstepensionsreglemente inrymt en bestämmelse, varigenom de i 5 § 2 mom. avlöningsreglementet omförmälda lärarna undantagits från pensionsreglementets tillämpning.

De sakkunniga förutsätta, att nyssnämnda lärare bibehållas vid pensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt och framlägga i ett senare sammanhang förslag till härför erforderliga föreskrifter, innebärande jämväl viss anpassning till pensionsvillkoren i de nya pensionsreglementena.

En av de sakkunniga, herr *Bäckström*, har i särskilt yttrande framhållit, att det enligt hans mening vore både möjligt och önskvärt, att övningslärare

med minst 20 undervisningstimmar per vecka och med hela sin tjänstgöring förlagd till en eller flera högre kommunala skolor inbegreps i de nya pensionsbestämmelserna.

Augivna yttranden.

Statskontoret framhåller, att det givetvis hade varit önskvärt, om det statliga pensioneringssystemet kunnat genomföras för samtliga till ifrågakommande högre kommunala skolformer knutna lärargrupper. Gentemot vad de sakkunniga anfört anser sig statskontoret dock icke hava tillräcklig anledning att förorda, att de nya pensionsbestämmelserna för närvarande utsträckas även till övningslärarna vid ifrågakommande kommunala skolor. Statskontoret erinrar emellertid samtidigt, att de skäl mot en dylik anordning, som enligt de sakkunnigas mening skulle ligga i den olika utformningen av lönebestämmelserna för de fall, att vederbörandes tjänstgöring understiger 30 veckotimmar, komme att bortfalla, därest propositionen nr 217 till innevarande års riksdag skulle vinna riksdagens bifall.

Statens pensionsanstalt anser det naturligt, att andra lärare än ordinarie och extra ordinarie uteslutas från pensionsrätt, bl. a. i betraktande av att sådan rätt icke tillkommer vare sig motsvarande lärare vid statens undervisningsväsende eller folk- och småskollärare. Beträffande tillgodoräkning av vikariatjänstgöring erinrar pensionsanstalten, att enligt civila tjänstepensionsreglementet tjänstårsberäkning för sådan tjänstgöring är beroende av Kungl. Maj:ts prövning, men att det med hänsyn till att vikariatjänstgöring vid de högre kommunala skolorna torde kunna förutsättas förekomma relativt ofta, synes ändamålsenligast, att i fråga om sådan tjänstgöring ett generellt medgivande till tjänstårsberäkning lämnas. Pensionsanstalten har ej heller funnit anledning till erinran mot att den, som tidigare innehafvt extra ordinarie befattning men på grund av befattningens indragning övergått till vikariatjänstgöring, efter prövning av Kungl. Maj:t må kunna tillerkännas pension. Enligt pensionsanstaltens uppfattning torde emellertid berörda fall komma att inträffa allenast undantagsvis.

I fråga om de sakkunnigas förslag att övningslärarna tills vidare skola vara undantagna från tillämpningen av de nya pensionsreglementena finner pensionsanstalten det onekligen vara mindre tillfredsställande att låta väsentligt olika pensionsvillkor gälla för i övrigt i stort sett likställda lärare. Pensionsanstalten anser emellertid de av de sakkunniga i förevarande hänseende anförda skälen vara avgörande och motsätter sig därför icke de sakkunnigas förslag i denna del, särskilt som den föreslagna anordningen avser allenast en antagligen relativt kort övergångstid. Beträffande pensionsförhållandena under övergångstiden anför pensionsanstalten:

Visserligen torde under övergångstiden tjänstepensionsunderlagen för övningslärare med full tjänstgöring vid de högre kommunala skolorna icke komma att bli nämnvärt olika tjänstepensionsunderlagen enligt det nya tjänstepensionsreglementet för lärare i motsvarande lönegrader. Men i övrigt skulle övningslärarna, av vilka flertalet torde vara kvinnliga, komma att i vissa avseenden bli försatta i en sämre och i andra avseenden i en

bättre ställning än övriga lärare vid samma skolor. I sistnämnda hänseende må framhållas, att för t. ex. en ordinarie kvinnlig övningslärare i lönegrad 20 med en veckotjänstgöring av 30 timmar, för vilken tjänstepensionsunderlaget i statens pensionsanstalt antagligen skulle komma att bestämmas till 3,684 kronor, d. v. s. samma belopp som tjänstepensionsunderlaget enligt det nya tjänstepensionsreglementet för ordinarie kvinnlig befattningshavare i lönegrad 20, kan förutsättas komma att enligt pensionsanstaltens reglemente gälla ett familjepensionsunderlag av 1,036: 80 kronor, en tjänstepensionsavgift av 122: 80 kronor och en familjepensionsavgift av 9: 14 kronor, under det att enligt de nya pensionsreglementena för lärare i samma lönegrad skulle gälla ett familjepensionsunderlag av 1,770 kronor, ett tjänstepensionsavdrag av 192 kronor och ett familjepensionsavdrag av 219 kronor.

Skolöverstyrelsen har framhållit, att styrelsen icke kan anse de sakkunnigas åberopade uttalande av 1938 års riksdag som något vägande skäl mot en inordning av övningslärare under de nya pensionsreglementena, då den ifrågasatta allmänna översynen av övningslärarnas anställningsförhållanden skulle avse sådana lärare icke endast vid kommunala utan även vid statliga skolformer och sålunda avlöningsreglementena för såväl statliga som kommunala lärare — i vad de avse lärarpersonalen i övningsämnen och praktiska ämnen — skulle vara att anse som provisoriska. Överstyrelsen framhåller vidare, att styrelsen i skrivelse den 16 mars 1939 föreslagit inrättande av 89 ordinarie lärartjänster i övningsämnen vid kommunala flickskolor, och att den inom den närmaste framtiden kommer att föreslå inrättande av ett antal sådana tjänster vid de kommunala mellanskolorna, ävensom att var och en av ifrågavarande lärare — liksom även extra ordinarie lärare — reglements enligt måste hava minst 20 veckotimmars undervisning vid en och samma skola.

Efter att hava erinrat om dessa förhållanden anför skolöverstyrelsen, att den finner det skäligt och rättvist, att övningslärare av nu nämnda kategorier, alltså ordinarie och extra ordinarie, inordnas under de nya pensionsreglementena. Ett sådant inordnande synes överstyrelsen varken kunna bereda några svårigheter av formell art eller menligt föregripa resultatet av den väntade utredningen angående övningslärarnas anställningsförhållanden.

Vad de sakkunniga föreslagit angående begränsningen av pensionsrätten till ordinarie och extra ordinarie lärare finner jag mig böra biträda. Då de olägenheter, som uppkomma genom borttagandet av generell pensionsrätt för vikarierande lärare, i hög grad reduceras genom de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna om tillgodoräkning av vikariatjänstgöring och tillerkännande av pension i vissa särskilda fall åt vikarie, vill jag jämväl biträda de sakkunnigas förslag i dessa delar.

I likhet med de hörda myndigheterna anser jag det vara önskvärt, att de nya pensionsbestämmelserna bliva tillämpliga jämväl å övningslärarna. Emellertid lära övertvägande skäl tala för att denna fråga upptages till avgörande först i samband med den utredning angående de kommunalanställda

*Departements-
chefen.*

lärarnas avlöningsförhållanden m. m., som inom kort bör igångsättas. Vid denna utredning böra övningslärarnas anställningsvillkor, vilka för närvarande icke äro att betrakta såsom definitiva, upptagas till närmare överbägande. Jag tillstyrker därför de sakkunnigas förslag att tills vidare bibehålla övningslärarna vid pensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt. På sätt i det följande torde få närmare beröras, vill jag likväl förorda, att vissa jämkningar redan nu vidtagas i övningslärarnas pensionsvillkor.

2. Pensionsålder och antal tjänstår för hel pension.

Såsom inledningsvis erinrats, är för närvarande föreskriven en pensionsålder av 65 år för manlig befattningshavare vid kommunal mellanskola och kommunal flickskola samt 60 år för annan befattningshavare.

För den enligt civila tjänstepensionsreglementet anordnade pensioneringen gälla såsom grundregler, att pensionsåldern är lika för man och kvinna i samma befattning samt att den bestämmes av lönegraden på sådant sätt, att 60 år gäller som pensionsålder för befattningshavare i lönegraderna 1—12 och 65 år för befattningshavare i högre lönegrader. Åtskilliga undantag från regeln för pensionsålderns beroende av lönegraden finnas dock, och speciellt gäller för vissa större befattningshavargrupper en pensionsålder av 63 år.

Vid utformningen av tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. följdes i princip civila tjänstepensionsreglementets huvudregler i fråga om pensionsåldern, dock med den av särskilda undervisningsförhållanden betingade avvikelserna att för folkskollärarna pensionsåldern fastställdes till 63 år.

Med avseende å det för hel pension erforderliga antalet tjänstår stadgar reglementet för statens pensionsanstalt 30 tjänstår för kvinnliga befattningshavare vid kommunal flickskola eller kommunal mellanskola samt 33 tjänstår för övriga befattningshavare. Enligt civila tjänstepensionsreglementet är det erforderliga antalet tjänstår fastställt till 30 utom i vissa undantagsfall, där det bestämts till 25.

De sakkunniga.

Då lärarna vid de högre kommunala skolorna med avseende å tjänstgöringsförhållandena äro att jämställa med lärarna vid de statliga läroverken, finnes enligt de sakkunnigas mening icke anledning att beträffande förstnämnda lärare frångå civila tjänstepensionsreglementets huvudregler i fråga om pensionsålder, vilka regler, om man bortser från övningslärarna, helt kommit i tillämpning för läroverkslärarna. Då de sakkunniga alltså föreslå en pensionsålder av 60 år för lönegraderna 1—12 och 65 år för högre lönegrader, skulle detta innebära, att den nuvarande pensionsåldern bibehålles för manlig lärare vid kommunal flickskola och kommunal mellanskola samt att pensionsåldern höjes från 60 till 65 år för övriga lärare, såväl manliga som kvinnliga.

För hel pension erforderliga antalet tjänstår föreslå de sakkunniga enhet-

ligt fastställt till 30. Beträffande innehavare av rektorsbefattning hava de sakkunniga dock funnit sig böra anpassa pensionsbestämmelserna efter dem, som enligt 3 kap. civila tjänstepensionsreglementet gälla för förordnande-tjänstemän — däri inbegripna rektorer vid de statliga undervisningsanstalterna. De sakkunniga hava därför upptagit förslag om tolv års rektorsförordnande såsom förutsättning för hel pension såsom rektor.

Vid civila tjänstepensionsreglementets tillämpning å lärare vid det statliga undervisningsväsendet, liksom tidigare vid dess tillämpning å andra förvaltningsområden, ifrågakommo inga övergångsbestämmelser för de fall, där pensionsåldern höjdes. Några sådana övergångsbestämmelser hava ej heller här föreslagits. De sakkunniga hava erinrat om den möjlighet till förtidsavgång, högst fem år före pensionsåldern, som förefinnes enligt de i reglementet intagna bestämmelserna om förtidspension.

Pensionsåldern har föreslagits skola inträda vid utgången av det kalenderhalvår, varunder den som pensionsålder föreskrivna levnadsåldern uppnås, detta i likhet med vad som är gällande för lärare vid statens undervisningsväsende samt för folk- och småskollärare. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, är det avsett, att de extra ordinarie lärarna skulle komma att anställas för tiden från och med höstterminens början till och med dagen före påföljande hösttermins inträde. De sakkunniga förutsätta, att den närmare utformningen av bestämmelserna i angivet hänseende icke kommer att lägga hinder i vägen för tillämpning vid förevarande skolformer av den för såväl statliga lärare som lärare vid folkskoleväsendet föreskrivna regeln om pensionsålderns anslutning till kalenderhalvårsskifte.

De sakkunniga hava jämväl tagit ställning till frågan om behovet av vissa speciella övergångsbestämmelser i anledning av förestående kommunalisering av vissa enskilda läroanstalter. De sakkunniga anföra härutinnan:

För de sakkunniga har uppgivits, att den föreslagna höjningen av pensionsåldern till 65 år skulle komma att medföra vissa olägenheter vid en förestående kommunalisering av enskilda läroanstalter i Stockholm. Genom omorganisationen skulle en del lärarinnor bliva övertaliga och den erforderliga minskningen av antalet befattningshavare skulle enligt ett preliminärt förslag åvägabringas dels genom avgång vid uppnådd pensionsålder och dels genom entlediganden med eller utan ersättning i enlighet med kungörelsen den 9 oktober 1931 (nr 344) om ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. I uppgjord plan har sålunda beräknats, att ett trettiotal lärarinnor skulle komma att intill höstterminen 1945 pensioneras, om avgångsåldern bibehålles vid 60 år, samt att förtidsavgång med särskild ersättning skulle behöva anlitas i ett tjugutal fall. Då en höjning av pensionsåldern till 65 år skulle kunna försvåra avvecklingen av övertaliga lärarkrafter, har hos de sakkunniga under hand hemställts, att pensionsåldern för sådana lärarinnor övergångsvis skulle bibehållas vid 60 år. De sakkunniga hava emellertid efter samråd med skolöverstyrelsen kommit till den uppfattningen, att motsvarande svårigheter icke föreligga å andra orter än Stockholm samt att förhållandena i Stockholm torde kunna regleras utan särskilda övergångsanordningar i form av jämkningar i pensionsåldern. Några åtgärder i frågan hava därför icke av de sakkunniga föreslagits.

Avgivna yttranden.

Skolöverstyrelsen framhåller olägenheterna av att pensionsåldern utan övergång höjes till 65 år för lärarinnorna vid de enskilda läroanstalter i Stockholm, som inom den närmaste tiden skola kommunaliseras, men anför vidare:

Då emellertid *dels* möjlighet till förtidspension vid 60 års ålder kommer att förefinnas enligt det nya pensionsreglementet, *dels* möjlighet till ersättning av statsmedel och därefter till pension finnes för sådana lärarinnor, som bli överflödiga på grund av kommunaliseringen, anser sig *överstyrelsen* icke böra föreslå någon övergångsbestämmelse, avseende lägre pensionsålder för vissa lärarinnor, ehuru väl en sådan övergångsbestämmelse skulle vara fördelaktig för lärarinnorna.

*Departements-
chefen.*

Någon erinran har ej gjorts mot de sakkunnigas förslag om pensionsålder och för hel pension erforderligt antal tjänstår. Jag har ej heller för min del funnit anledning att härvidlag frångå de sakkunnigas förslag.

Såsom framgår av vad chefen för ecklesiastikdepartementet anført i propositionen nr 252 till årets riksdag angående anslag till vissa kommunala läroanstalter, privatläroverk m. m. kommer en omfattande kommunalisering av det enskilda flickskoleväsendet att genomföras under nästa budgetår. I samband härmed torde ett antal lärarinnor, som nu äro anställda vid de privata flickskolorna, bliva övertaliga. Avvecklingen av denna arbetskraft försvåras givetvis i viss grad, därest lärarinnornas pensionsålder nu höjes till 65 år. Varken de sakkunniga eller skolöverstyrelsen hava dock ansett sig böra föreslå några särskilda åtgärder i anledning härav. Emellertid synes följden av en omedelbar höjning av lärarinnornas pensionsålder bliva, att vissa av de äldsta lärarinnorna icke böra erhålla fast anställning vid de kommunala skolorna utan i stället vara berättigade till ersättning av statsmedel jämlikt den av de sakkunniga åberopade kungörelsen den 9 oktober 1931 (nr 344). Härav följer i sin ordning, att dessa lärarinnor icke bliva delaktiga av den nu ifrågavarande pensionsregleringen. För egen del anser jag billighetsskäl tala mot en sådan anordning. Jag förordar därför, att en övergångsbestämmelse meddelas, enligt vilken lärarinna, som före den 1 juli 1939 uppnått en levnadsålder av 55 år och som under nästa budgetår i samband med kommunalisering av enskild läroanstalt erhåller anställning vid högre kommunal skola, bibehålles vid nuvarande pensionsålder, 60 år. Meddelas en sådan övergångsbestämmelse, torde 1931 års kungörelse endast undantagsvis behöva tillämpas å andra lärarinnor än sådana, åt vilka av särskilda skäl icke bör beredas anställning vid de kommunala skolorna. För lärarinnornas vidkommande medför övergångsbestämelsen, att även de äldsta av dem bliva delaktiga av pensionsregleringen.

3. Pensionsunderlag och pensionsavdrag.

De sakkunniga.

De sakkunniga hava anfört huvudsakligen följande.

Då genom den fr. o. m. år 1939 genomförda löneregleringen lärarna vid de högre kommunala skolformerna i likhet med lärarna vid det statliga undervisningsväsendet samt lärarna vid folk- och småskolorna inplacerats å den för statens befattningshavare inom allmänna civilförvaltningen gällande löneplanen B (för undervisningsväsendet betecknad med L), torde därav följa att för dessa lärare böra såsom regel såväl i tjänste- som familjepensionshänseende tillämpas de pensionsunderlag och pensionsavdrag, som i det statliga pensioneringssystemet gälla för motsvarande lönegrader å nämnda löneplan.

Sedan kvinnliga befattningshavare genom det nya civila avlöningsreglementet tillförsäkrats rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen, hava 1938 års pensionsakkunniga föreslagit sådan ändring i civila tjänstepensionsreglementet att för varje lönegrad skall gälla allenast ett pensionsunderlag, lika för man och kvinna. Då motsvarande förändring i avlöningshänseende icke föreslagits för de högre kommunala skolornas vidkommande, hava de sakkunniga ansett sig böra i det förevarande reglementsförslaget upptaga skilda tjänstepensionsunderlag för man och kvinna.

Innehavare av rektorsbefattning uppbär dels lön i den lönegrad, till vilken han är att hänföra i egenskap av ordinarie lärare, dels ock ett särskilt rektorsarvode. 1936 års lärarlönesakkunniga utgingo i sitt betänkande med förslag till löneroglering för de högre kommunala skolformerna från att hänsyn skulle tagas till rektorsarvodena vid bestämmandet av rektorernas pensionsförmåner. I lönerogleringspropositionen gjordes av föredragande departementschefen härvidlag endast det uttalandet, att frågan om rektorsarvodets inverkan på pensionsförmånerna finge i annat sammanhang tagas under omprövning.

För närvarande tages icke hänsyn till rektorsarvodet vid beräkningen av pensionsunderlaget, såvida icke statens pensionsanstalt, på framställning av huvudmannen och efter skolöverstyrelsens hörande, beslutat härom.

I betraktande av att inom den civila och den militära statsförvaltningen förekommande särskilda tilläggsarvoden såsom regel icke medföra höjning av pensionsunderlagen, kan det enligt de sakkunnigas mening synas tveksamt, huruvida tillräcklig anledning föreligger att härvidlag göra undantag beträffande rektorsarvodena. Då emellertid rektorsbefattningarna vid de högre kommunala skolformerna i princip ansetts jämförbara med de inom den civila statsförvaltningen förekommande s. k. förordnandetjänsterna, speciellt de statliga läroanstalternas rektorstjänster, ha de sakkunniga icke funnit den omständigheten, att en del av löneförmånerna givits formen av arvode, böra föranleda att pensionsunderlaget beräknas allenast å lärarlönen.

Med denna utgångspunkt ha de sakkunniga haft att taga under övervägande frågan, i vilken utsträckning rektorsarvodena böra föranleda höjning av pensionsunderlagen.

Enligt det nya avlöningsreglementet är rektorsarvodets storlek vid samtliga de högre kommunala skolformerna beroende av den arvodesgrupp, till vilken skolan är att hänföra. Som grund för gruppindelningen ligger en poängberäkning, enligt vilken för varje fullt femtiotal lärjungar räknas en poäng och för varje klassavdelning en poäng. Rektorsarvodena inom de olika arvodesgrupperna framgå av nedanstående översikt.

Grupp	Kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor		Högre folkskolor	
	Poäng	Rektorsarvode kronor	Poäng	Rektorsarvode kronor
I	över 35	3,360	15—20	1,440
II	26—35	2,880	5—14	960
III	15—25	2,400	högst 4	480
IV	8—14	1,920	—	—
V	högst 7	1,440	—	—

För rektorerna vid de statliga realskolorna, vilka skolor torde vara närmast jämförbara med nu ifrågakvarande kommunala skolformer, utgår lönen enligt en särskild löneplan, i vilken lönebeloppen motsvara slutlönen för adjunkt jämte ett lönetillägg, beräknat på sätt här nedan angives.

Grupp	Poäng	Lönetillägg kronor
I	över 25	3,360
II	12—25	2,880
III	högst 11	2,400

Rektor vid realskola skall, oberoende av den avlöningsgrupp till vilken han blivit hänförd, i pensionshänseende anses tillhöra 27 lönegraden, alltså fyra lönegrader högre än den, i vilken han såsom ordinarie lärare är placerad (23 lönegraden). Då rektorlönen i grupp I motsvarar slutlönen i 30 lönegraden, i grupp II 29 lönegraden och i grupp III 28 lönegraden, är alltså sådan rektor i pensionshänseende placerad vad angår grupp I tre lönegrader, grupp II två lönegrader och grupp III en lönegrad lägre i pensionshänseende än i lönehänseende.

Förhållandet mellan löne- och pensionsställningen för rektorerna vid de statliga läroanstalterna belyses av nedanstående sammanställning.

L ä r o a n s t a l t	Lönegrad i pensionshänseende	Antal lönegrader, varmed placeringen i lönehänseende överskjuter placeringen i pensionshänseende			
		Grupp I	Grupp II	Grupp III	Grupp IV
Högre lärarinneseminariet	30	4	—	—	—
Högre allmänt läroverk	30	3	2	1	—
Realskola	27	3	2	1	—
Folkskoleseminarium	30	3	2	1	—
Småskoleseminarium	27	3	2	1	—
Institutet och förskolan för blindas	30	1	—	—	—
Hantverkskolan för blindas	25	0	—	—	—
Vårdanstalten för blindas med komplicerat lyte	27	0	—	—	—
Tekniskt läroverk	30	3	2	1	0

För var och en av de olika typerna av statliga läroanstalter tillämpas alltså ett enhetligt pensionsunderlag, oberoende av placeringen i avlöningsgrupp. Då löneförmånerna för rektorerna vid de högre kommunala skolformerna beräknats enligt principer, i det närmaste motsvarande dem, som följts i fråga om de statliga rektorerna, hava de sakkunniga ansett att jämväl med avseende å pensionsunderlagen en liknande överensstämmelse bör åvägbringas.

Då icke vid någon av de statliga läroanstalterna förekommer en skoltyp, som omfattar fem avlöningsgrupper, och då den högsta vid nu ifrågasvarande skolformer förekommande avlöningsgruppen avser skolor av sådan storlek, att någon motsvarighet i betraktande av poängtalet icke förekommer vid de statliga realskolorna, som äro närmast jämförliga, kunde det, framhålla de sakkunniga, möjligen ifrågasättas att i pensionshänseende hänföra rektorerna vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor, tillhörande högsta avlöningsgruppen, till en lönegrad, som är närmast högre än den, som skulle gälla för övriga avlöningsgrupper. De sakkunniga hava emellertid icke funnit tillräckliga skäl för en avvikelse från det för statsläroverken tillämpade systemet med enhetliga pensionsunderlag, oberoende av de allt efter skolornas storlek differentierade rektorsarvodena.

Då löneförmånerna för rektorerna vid de högre kommunala skolorna konstruerats med särskilt tilläggsarvode utöver lön i ordinarie lärarbefattning, därvid lärarlönen är beroende av skolans art och lärarens kompetens, har det icke varit möjligt att, såsom för rektorerna vid det statliga undervisningsväsendet skett, för var och en av de olika skolformerna fastställa ett enhetligt pensionsunderlag, motsvarande viss lönegrad. De sakkunniga hava därför i fråga om pensionsunderlag för rektorerna vid de högre kommunala skolorna stannat för att föreslå, att innehavare av rektorsbefattning i pensionshänseende hänföres till den lönegrad, som för rektor vid kommunal flickskola, kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola med tre lönegrader och för rektor vid högre folkskola med en lönegrad överstiger den, som gäller för hans ordinarie lärarbefattning. Detta innebär, att rektor i lägsta arvodesgruppen — grupp V för kommunal flickskola, kommunal mellanskola och praktisk mellanskola samt grupp III för högre folkskola — i pensionshänseende hänföres till den lönegrad, som närmast svarar mot lönen jämte hela rektorsarvodet. Inom det statliga undervisningsväsendet gäller det motsvarande förhållandet i pensionshänseende för rektorer vid de tekniska läroverken m. fl. För rektor i högsta arvodesgruppen vid kommunal flickskola, kommunal mellanskola och praktisk mellanskola, grupp I, medför åter förslaget, att av rektorsarvodet å 3,360 kronor ett belopp av allenast 1,440 kronor blir pensionsbildande. Den omständigheten, att här endast en mindre del av rektorsarvodet togs i beräkning vid bestämmande av pensionsunderlaget, har icke ansetts böra föranleda ett frångående av systemet med enhetligt pensionsunderlag, då härmed i viss mån jämförligt förhållande förefinnes inom det statliga undervisningsväsendet, nämligen i fråga om rektor vid högre lärarinneseminariet.

En av de sakkunniga, herr *Bäckström*, har beträffande rektorernas pensionsunderlag gjort följande utalande:

De sakkunniga ha försökt anpassa de för rektorerna vid de statliga läroanstalterna gällande pensionsbestämmelserna på de högre kommunala skolorna. Dessa bestämmelser innebära i korthet, att inom ett visst slag av skolor uppbär rektor pension på samma andel av sin rektorslön, vilken storleksgrupp skolan i detta avseende än tillhör. I överensstämmelse härmed före-

slå de sakkunniga, att samtliga rektorer vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor, av vilka med hänsyn till arvodets storlek finnas ej mindre än fem grupper, skulle komma i åtnjutande av pension på samma andel av rektorsarvodet. Den princip, som tillämpas vid en statlig skoltyp — tekniska läroverk — med rektorerna åtnjutande samma pension trots en uppdelning i fyra grupper i lönehänseende, måste emellertid redan där verka ganska ojämnt. Än mer blir detta fallet, om man enligt de sakkunnigas förslag tillämpar samma förfaringssätt på de kommunala flickskolorna, de kommunala mellanskolorna och de praktiska mellanskolorna med ifrågavarande skolors fem grupper, i det att rektor vid femte gruppen av dessa skolor i så fall får pension på hela arvodet men rektor vid första gruppen endast på tre sjundedelar av sitt. Den av de sakkunniga därvid åberopade jämförelsen med rektor vid högre lärarinneseminariet kan jag ej finna hållbar, eftersom dennes lönegradsplacering i pensionshänseende synes ha fixerats uteslutande med hänsyn till den särskilda omständigheten, att löneplanen för lärare vid statliga läroverk ej sträcker sig längre än till och med 30 lönegraden.

Vid de förutnämnda kommunala läroanstalterna är enligt min mening en smidigare anpassning av rektorspensionerna efter rektorsarvodena nödvändig att eftersträva, om man vill uppnå rättvisa åt alla parter. Med hänsyn till det stora antalet grupper av här förevarande skolor eller fem anser jag därför, att för rektorerna böra förekomma två olika pensionsunderlag och ej, som de sakkunniga föreslå, blott ett. Jag hemställer därför, att 16 § 2 mom. måtte få följande lydelse:

»För innehavare av rektorsbefattning skola tillämpas de tjänstepensionsunderlag och tjänstepensionsavdrag, som gälla för den lönegrad, som med nedan angivna antal lönegrader överstiger den, till vilken vederbörandes ordinarie lärarbefattning hör, nämligen

4 lönegrader för rektor vid kommunal flickskola, kommunal mellanskola och praktisk mellanskola, tillhörande arvodesgrupp I eller II,

3 lönegrader för rektor vid samma skolor, tillhörande arvodesgrupp III, IV eller V,

1 lönegrad för rektor vid högre folkskola.»

Avgivna yttranden.

Statskontoret anser i likhet med de sakkunniga icke lämpligt att för avsedda rektorer tillämpa andra grunder än dem, som tillämpas vid de statliga läroanstalterna, även om vissa ojämnheter skulle komma att föreligga.

Statens pensionsanstalt finner de av de sakkunniga föreslagna pensionsunderlagen för rektorer innebära en skälig och väl funnen lösning.

Skolöverstyrelsen ansluter sig i huvudsak till de sakkunnigas förslag angående rektorernas pensionsunderlag men finner en sådan differentiering av rektorspensionerna önskvärd, att rektorerna i högsta lönegraden vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor hänföras till en lönegrad högre än övriga, då de förestå läroanstalter, som äro avsevärt större än de största realskolorna, och det icke kan vara annat än rättvist, att de ej erhålla en lägre placering än rektorerna vid realskolorna.

*Departements-
chefen.*

Mot de sakkunnigas förslag om tillämpning av de pensionsunderlag och pensionsavdrag, som i det statliga pensioneringssystemet gälla för motsva-

rande lönegrader, har jag intet att erinra. Likaledes finner jag i likhet med de sakkunniga, att samma tjänstepensionsunderlag icke bör gälla för man och kvinna, så länge kvinnlig befattningshavare icke kan komma i åtnjutande av lön i högsta löneklassen.

De olika meningar, som yppats i fråga om rektorernas pensionsunderlag, begränsa sig, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, till pensionsunderlagen för rektorer vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor, tillhörande de högsta arvodesgrupperna. En av de sakkunniga har ansett, att rektor vid sådan skola, tillhörande arvodesgrupp I eller II, bör i tjänstepensionshänseende hänföras till den lönegrad, som med fyra lönegrader överstiger den, som gäller för hans ordinarie lärarbefattning. Skolöverstyrelsen har biträtt nämnda förslag, dock allenast i fråga om rektor, tillhörande högsta arvodesgruppen. För egen del anser jag tillräckliga skäl icke föreligga att frångå det vid de statliga läroanstalterna tillämpade systemet med enhetliga pensionsunderlag för rektorer vid skolor av samma slag, oberoende av skolornas placering i olika avlöningsgrupper. Jag anser mig därför böra i denna del tillstyrka de sakkunnigas, av statskontoret och statens pensionsanstalt biträdda förslag.

4. Detaljmotiveringar.

Då de sakkunniga i sitt förslag så vitt möjligt sökt följa de statliga tjänstepensionsbestämmelserna, i första hand civila tjänstepensionsreglementet och allmänna familjepensionsreglementet, hava de ansett särskild motivering behöfelig endast i den mån saklig avvikelse skett från nämnda reglementes bestämmelser eller en tillämpning av desamma å lärarna vid de högre kommunala skolformerna ansetts kräva särskilda förtydliganden.¹

Vad de sakkunniga därvid framhållit föranleder i detta sammanhang icke något yttrande från min sida.

5. Särskilda frågor.

För ett genomförande av de förslag, som de sakkunniga framlagt, erfordras i vissa avseenden utfärdande av särskilda föreskrifter vid sidan av vad som inflyter i de båda pensionsreglementena.

Ändringar i reglementet för statens pensionsanstalt.

I reglementet för statens pensionsanstalt böra vidtagas ändringar i syfte att från reglementets tillämpning undantaga de befattningshavare, som komma att bli underkastade de nya pensionsreglementena. Beträffande införande av ett övergångsstadgande angående möjlighet till pension för vikarier, som nu äro anställda och för närvarande äga pensionsrätt, har förut talats i samband med behandlingen av frågan om pensioneringens omfatt-

¹ De sakkunnigas detaljmotiveringar återfinnas i den vid detta protokoll fogade bilaga C.

ning. Detta övergångsstadgande torde böra göras tillämpligt jämväl å vikarierande övningslärare.

Beträffande övriga ändringar i pensionsanstaltens reglemente anföra de sakkunniga följande.

På skäl, som tidigare i den allmänna motiveringen angående pensioneringens omfattning anförts, hava de sakkunniga från de nya reglementenas tillämpning undantagit sådana lärare, som avses i 5 § 2 mom. avlöningsreglementet (övningslärare), samt förutsatt, att dessa lärare skulle bibehållas vid pensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt, vilken pensionsrätt numera, sedan minimiärsavlöning blivit i författning fastställd, skulle bliva obligatorisk; pensionsrätten torde, i överensstämmelse med vad som föreslagits i fråga om ämneslärarna, böra begränsas till att avse ordinarie och extra ordinarie befattningshavare. Med hänsyn till att övningslärarna vid förevarande skolformer inordnats i det statliga avlöningssystemet synas emellertid enligt de sakkunnigas mening starka skäl tala för en reglering av dessa lärares pensionsförhållanden såtillvida, att de för dem i reglementet för statens pensionsanstalt inrymda bestämmelserna angående pensionsålder och för hel pension erforderligt antal tjänstår bringas att sammanfalla med motsvarande bestämmelser i det civila tjänstepensionsreglementet, i vad de avse övningslärare vid de statliga läroanstalterna. De sakkunniga vilja sålunda föreslå, att pensionsåldern fastställs till 65 år för lärare i teckning, slöjd eller hushållsgöromål och till 63 år för lärare i musik eller gymnastik med lek eller idrott samt att det för hel pension erforderliga antalet tjänstår bestäms till 30. I likhet med vad som föreslagits beträffande ämneslärarna synes pensionsåldern böra inträda vid utgången av det kalenderhalvår, varunder befattningshavaren uppnår den som pensionsålder föreskrivna levnadsåldern.

De föreslagna ändringarna i bestämmelserna angående pensionsåldern innebära en sänkning av pensionsåldern med två år för manliga lärare i musik eller gymnastik med lek eller idrott vid kommunal flickskola eller kommunal mellanskola samt en höjning med tre, i vissa fall fem år för övriga övningslärare. Särskilda övergångsbestämmelser i anledning av de ändrade pensionsåldersbestämmelserna synas icke vara erforderliga.

En anpassning av pensionsunderlagen för övningslärarna efter de genom lönerregleringen förhöjda lönerna synes kunna komma till stånd utan att för den skull någon förändring behöver vidtagas i reglementet för statens pensionsanstalt. Enligt bestämmelse i 23 § 1 mom. reglementet har nämligen anstalten att, där minimiärsavlöningen växlar med tjänstgöringens omfattning, bestämma pensionsunderlaget efter den avlöning, vilken svarar mot den omfattning av tjänstgöringen, som kan väntas i medeltal komma att åligga befattningshavaren. De sakkunniga förutsätta, att pensionsanstalten härvid — utan att särskild föreskrift därom behöver meddelas — fastställer pensionsunderlaget i förhållande till A-ortslönen enligt avlöningsreglementet den 11 november 1938 (nr 660) samt att avrundning sker till närmaste med tolv jämnt delbara tal; den föreslagna provisoriska tillämpningen av det nya civila avlöningsreglementets löneplan bör tillsvidare icke läggas till grund för bestämmande av underlagen.

Statens pensionsanstalt ansluter sig till vad de sakkunniga anført rörande erforderliga ändringar i reglementet för statens pensionsanstalt. Pensionsanstalten har dock ifrågasatt, att i anstaltens reglemente intages en övergångsbestämmelse om fortsatt pensionsrätt för den, som varit extra ordinarie äm-

neslärare omedelbart före det nya avlöningsreglementets ikraftträdande och på den grund obligatoriskt delaktig i anstalten men som till följd av bristande kompetens icke kunnat erhålla fortsatt anställning som extra ordinarie utan nödgats övergå till anställning som timlärare eller vikarierande lärare utan pensionsrätt enligt de nya reglementena.

De av de sakkunniga föreslagna ändringarna i reglementet för statens pensionsanstalt finner jag mig böra biträda. Genom dessa skulle, vad angår pensionsålder och för hel pension erforderligt antal tjänstår, redan nu en anpassning till det statliga pensionssystemet komma till stånd för övningslärarna. Då vidare, såsom de sakkunniga förutsatt, pensionsanstalten, utan att särskilda föreskrifter därom behöva meddelas, kan fastställa pensionsunderlaget i förhållande till A-ortslönen enligt det nya avlöningsreglementet, bliva jämväl pensionsunderlag och pensionsavdrag i viss mån reglerade, även om vissa skiljaktigheter komma att föreligga i förhållande till de underlag och avdrag, som skulle hava gällt, därest de nya pensionsreglementena kunnat göras tillämpliga. Det nya civila avlöningsreglementets löneplan bör givetvis icke läggas till grund för bestämmande av pensionsunderlagen, förrän en omräkning av de statliga pensionerna kommit till stånd.

Jag biträder statens pensionsanstalts förslag rörande särskild övergångsbestämmelse om fortsatt pensionsrätt för den, som varit extra ordinarie ämneslärare omedelbart före det nya avlöningsreglementets ikraftträdande men till följd av bristande kompetens icke kunnat erhålla fortsatt anställning som extra ordinarie.

Huvudmannens bidrag till pensioneringen.

Såsom tidigare i redogörelsen för nuvarande pensioneringsbestämmelser nämnts, bidrager huvudmannen till tjänstepensionskostnaderna med en årlig avgift, som för ordinarie befattningshavare utgör $6\frac{2}{3}$ procent och för icke-ordinarie befattningshavare $2\frac{1}{2}$ procent av tjänstepensionsunderlaget. Huvudmansavgiften motsvarar ungefärligen den dubbla befattningshavaravgiften. De sakkunniga hava funnit sig böra för bestridande av pensionskostnaderna i princip bibehålla den nuvarande anordningen med huvudmansavgift och därvid ansett avgiften lämpligen böra bestämmas till dubbla tjänstepensionsavdraget. Med hänsyn till angelägenheten av att vid det nya tjänstepensionsreglementets utformning följa uppställningen av civila tjänstepensionsreglementet har det synts de sakkunniga mest ändamålsenligt att bestämmelserna angående huvudmansavgift, i stället för att inrymmas i reglementet, upptagas i kungörelsen den 9 december 1938 (nr 754) angående statsbidrag till avlönning av lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor. De sakkunniga ha i anslutning härtill ifrågasatt, huruvida icke vid en blivande revision av statsbidragskungörelsen uttagande av huvudmansavgiften lämpligen

borde ordnas genom en jämkning nedåt av det procenttal, för närvarande 75 procent, efter vilket statsbidraget till avlöningen utgår.

I fråga om redovisningen av förekommande bidrag till pensionskostnaderna förutsättes av de sakkunniga, att erforderliga föreskrifter därom utfärdas av Kungl. Maj:t.

*Departements-
chefen.*

I likhet med de sakkunniga finner jag, att huvudmansavgift alltjämt bör utgå. Vad de sakkunniga anfört om avgiftens storlek vill jag biträda. Såsom de sakkunniga föreslagit, torde bestämmelserna angående huvudmansavgift lämpligen böra intagas i vederbörande statsbidragskungörelse. Att huvudmansavgiften skulle uttagas genom en jämkning nedåt av det procenttal, efter vilket statsbidrag till avlöningen utgår, är jag emellertid icke för närvarande beredd att tillstyrka.

Personlig pensionsfyllnad m. m.

Enligt punkt 6, sista stycket, kungörelsen den 11 november 1938 (nr 661) med vissa bestämmelser i anledning av ny löneroglering från och med den 1 januari 1939 för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor skall lärare, som omedelbart före lönerogleringen innehade ordinarie eller extra ordinarie befattning, efter uppnådd pensionsålder erhålla personlig pensionsfyllnad med belopp, motsvarande vad summan av de enligt äldre statliga och kommunala pensionsbestämmelser utgående pensionsförmånerna må överstiga summan av pensionsförmånerna enligt de ändrade statliga pensionsbestämmelserna. Genom detta stadgande hava befattningshavarna garanterats, att någon minskning i redan tillförsäkrade pensionsförmåner icke skall ifrågakomma.

De sakkunniga hava icke funnit sig böra ingå på frågan om förhållandet mellan de enligt statliga bestämmelser utgående pensionerna och de kommunala tilläggspensionerna, då denna fråga icke kan anses ingå i de sakkunnigas uppdrag. Då emellertid i händelse av bifall till de av de sakkunniga framlagda förslagen angående särskilda rektorspensioner, förutsättningarna för en tillämpning av nämnda bestämmelser om personlig pensionsfyllnad bliva i viss mån förändrade, kan det enligt de sakkunnigas mening ifrågasättas, huruvida icke ett förtydligande av bestämmelserna borde komma till stånd. Ett klarläggande av bestämmelsernas innebörd är av intresse bland annat för de rektorer, som enligt förslagen övergångsbestämmelse till tjänstepensionsreglementet hava att före den 1 oktober 1939 anmäla sin önskan att mot erläggande av retroaktivavgifter tillgodoräkna viss del av föregående rektorsförordnande.

*Departements-
chefen.*

Såsom i det föregående angivits tages för närvarande i allmänhet icke hänsyn till rektorsarvodet vid beräkningen av pensionsunderlaget i statens pensionsanstalt. Ej heller torde som regel de kommunala tilläggspensionerna hava utgått med olika belopp, beroende på om vederbörande innehaft rektorsförordnande eller ej. De sammanlagda pensionsförmånerna en-

ligt äldre pensionsbestämmelserna torde därför i allmänhet uppgå till samma belopp för rektor och övriga lärare. Om dessa pensionsförmåner motsvara eller överstiga den nu föreslagna rektorspensionens belopp blir följden, att icke heller framdeles rektorns pensionsförmåner — inklusive personlig pensionsfyllnad — komma att överstiga pensionsförmånerna till de nu anställda lärarna. Att av denna anledning vidtaga ändring i reglerna för personlig pensionsfyllnad synes mig emellertid icke påkallat. Jag vill framhålla, att det vid tillämpningen av nämnda regler givetvis, när fråga är om rektor, blir den nya rektorspensionen, som skall vägas mot de förutvarande pensionsförmånerna.

De sakkunniga hava under punkten 6 av övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet intagit bestämmelser om rätt för rektor, som vid uppnådd pensionsålder innehaft rektorsbefattning under minst tolv år men endast en del av denna tid varit underkastad bestämmelserna i det nya reglementet, att genom erläggande av retroaktivavgifter erhålla full rektorspension.

Såsom chefen för ecklesiastikdepartementet i annat sammanhang (proposition nr 252) framhållit, har beträffande folk- och småskollärarna viss tvekan uppkommit angående lärarens och kommunens inbördes rättigheter och skyldigheter efter den nyligen för dessa lärare genomförda löneregleringen i de fall, då läraren enligt kommunens bestämmelser erlagt avgifter för att erhålla kommunal tilläggs pension. Jämväl i fråga om lärarna vid de högre kommunala skolorna kan sådan tvekan råda. Det synes icke utslutet, att de avgöranden, som efter slutförd utredning må komma att träffas i hithörande spörsmål, kunna påverka rektors önskan att genom erläggande av retroaktivavgifter försäkra sig om full rektorspension. De sakkunniga hava föreslagit, att rektorn skulle träffa sitt val före den 1 oktober 1939. Det synes mig vid nu angivna förhållanden troligt att tiden får väsentligt utsträckas.

Enligt äldre bestämmelser utgående pensioner.

Såsom tidigare framhållits hava de sakkunniga enligt meddelade direktiv haft att jämväl avgiva yttrande i frågan huruvida, i likhet med vad som skedde vid pensionsregleringen för folk- och småskollärarna, en förbättring av de tjänstepensioner, som beviljats före den 1 januari 1939 avgångna lärare vid de högre kommunala skolorna, skulle kunna åvägbringas genom en vidsträcktare tillämpning av kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

Nämnda kungörelse avser att reglera pensioner av äldre typ. Regleringen innefattar i första hand en förhöjning av den äldre pensionen för att möjliggöra en tillämpning av enhetliga grunder för dyrtidstilläggens beräkning å äldre och å nyreglerade pensioner. Denna förhöjning, som i kungörelsen be-

nämnes förhöjning I och som i och för sig icke innebär någon förbättring av de förmåner, som före kungörelsens ikraftträdande tillförsäkrats pensionär, tillkommer icke blott pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst med oreglerad pension utan även andra pensionärer, vilka i avseende å rätt till dyrtidstillägg äro likställda med nämnda statliga pensionärer. Kungörelsen är sålunda, i vad den avser förhöjning I, tillämplig å sådana pensionerade lärare vid de högre kommunala skolformerna, vilka kommit i åtnjutande av pension antingen enligt reglementet för statens pensionsanstalt eller tidigare enligt reglementet för folkskolläraernas pensionsinrättning.

Enligt samma kungörelse utgår å pensioner av äldre typ en ytterligare pensionsförhöjning, förhöjning II. Med denna förhöjning har avsetts att åstadkomma en skälig anpassning av de äldre pensionerna efter de pensionsunderlag, som ligga till grund för motsvarande nyreglerade pensioner. Förhöjningen, som från början var tillförsäkrad allenast pensionerade statliga befattningshavare, utgör i allmänhet hälften av skillnaden mellan den genom förhöjning I reglerade pensionen och motsvarande nyreglerad pension. I vissa fall, där för befattning nyreglerat pensionsunderlag icke föreligger eller däremot svarande särskilt pensionsunderlag icke upptagits i bilaga till kungörelsen, tillmätes denna förhöjning enligt särskilda beräkningsgrunder, vilka innebära en mindre förbättring av pensionen än enligt huvudregeln.

1938 års lärarpensionssakkunniga föreslogo, att före den 1 januari 1938 med pension avgångna folk- och småskollärare skulle erhålla pensionsförhöjning II. Nämnda sakkunniga anförde som stöd för förslaget bland annat följande:

Då lärarna vid folk- och småskolorna genom den beslutade löneregleringen inordnats i det statliga lönesystemet och då genom det såsom en konsekvens härav nu framlagda förslaget om tillämpning å dem av det statliga pensioneringssystemet statens medverkan till denna lärarpersonals pensionering blir av samma omfattning som för de statliga befattningshavarna, torde, enligt de sakkunnigas mening, föreligga såväl reella skäl som tekniska förutsättningar för en tillämpning å nu ifrågavarande lärare jämväl av bestämmelserna om pensionsförhöjning II.

Statskontoret ställde sig synnerligen betänksamt mot förslaget men påpekade, att motsvarande förmån redan tillkomme pensionerade f. d. befattningshavare inom det statliga undervisningsväsendet. Statskontoret anförde vidare, att ett bifall till förslaget emellertid under inga förhållanden borde bliva prejudicerande beträffande andra icke statliga befattninghavare, vilka erhållit pensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt. Ämbetsverket framhöll i sådant avseende, att särskilda skäl för en dylik förmån kunde anföras beträffande lärare vid folk- och småskolor, sedan dessa lärares löner, som till ojämförligt största delen utginge av statsmedel, föreskrivits skola utgå efter samma regler som för motsvarande grupper av statliga befattninghavare.

Det av 1938 års lärarpensionssakkunniga avgivna förslaget om förbättring av före den 1 januari 1938 beviljade pensioner till folk- och småskollärare godkändes av Kungl. Maj:t och riksdagen.

De pensioner, som enligt äldre bestämmelser utgå till förutvarande lärare vid de högre kommunala skolorna, kunna alltefter beloppens storlek hänfö-
ras till i följande sammanställning angivna huvudgrupper (tabellen upptager
endast i statens pensionsanstalt under juli månad 1938 förekommande fall
av hel pension).

	Grund- pension kronor	Genom pensionsför- höjning I uppbringad till kronor	Utgående pension i pro- cent av ny- reglerad pen- sion i 21:a lönegraden
Grupp I. Pensioner, fastställda på grundval av fr. o. m. år 1908 gällande lönereglering			
Högre folkskola, allmän			
manlig ämneslärare	1,800.—	2,028.—	48.1
Grupp II. Pensioner, fastställda på grundval av fr. o. m. år 1919 gällande lönereglering			
Kommunal mellanskola			
manlig ämneslärare.....	3,375.—	3,816.—	90.9
kvinnlig »	2,775.—	3,132.—	79.8
Praktisk mellanskola och högre folkskola, yrkes- bestämd			
manlig ämneslärare.....	3,225.—	3,648.—	86.8
kvinnlig »	2,662.50	3,012.—	76.7
Högre folkskola, allmän			
manlig ämneslärare.....	3,000.—	3,396.—	80.9
kvinnlig »	2,475.—	2,796.—	71.2

De sakkunniga anföra följande i fråga om ett tillämpande av jämväl pen-
sionsförhöjning II å pensionerna för de före år 1939 avgångna lärarna vid de
högre kommunala skolorna:

I förarbetena till kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser
om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst
m. fl. pensionärer har av Kungl. Maj:t och riksdagen uttalats, att förhöjning
II borde i huvudsak begränsas till de pensionärer, som varit anställda i sta-
tens tjänst. I betraktande av de av 1938 års lärarpensionssakkunniga och
statskontoret gjorda uttalandena rörande tillämpningen av bestämmelserna
om förhöjning II jämväl å folk- och småskollärare torde, enligt vad de sak-
kunniga hålla före, 1938 års riksdagsbeslut i sådant avseende knappast kun-
na sägas innebära ett avsteg från den av statsmakterna tidigare intagna
ståndpunkten, enligt vilken förhöjning II skulle i huvudsak begränsas till att
avse f. d. statliga befattningshavare.

Vad beträffar lärarna vid de högre kommunala skolorna har ett inord-
nande av dem på det nya statliga lönesystemet skett och förslag nu framlagts
om tillämpning jämväl av de nya statliga pensionsprinciperna. Här-
igenom skulle de rent tekniska förutsättningarna för en avvägning av för-
höjning II i förhållande till nyreglerat pensionsunderlag föreligga. Då emel-
lertid ifrågavarande lärares avlöning icke åvilar staten i samma utsträckning
som avlöningen för folk- och småskollärare och då vidare tjänstepensione-

ringen, sådan den varit ordnad enligt reglementet för statens pensionsanstalt och sådan den nu föreslagits bliva ordnad, till största delen bekostas genom huvudmännens och befattningshavarnas bidrag, hava de sakkunniga ansett, att ett medgivande av förhöjning II åt pensionerade lärare vid de högre kommunala skolorna skulle föra utanför det tillämplighetsområde, som ursprungligen avsetts för denna pensionsreglering. Med hänsyn härtill och till de konsekvenser, en sådan utvidgning av tillämplighetsområdet skulle kunna medföra med avseende å andra befattningshavargrupper, som haft sina löne- och pensionsförhållanden ordnade på liknande sätt, hava de sakkunniga funnit sig icke böra förorda, att en förbättring av de tjänstepensioner, som beviljats före den 1 januari 1939 avgångna lärare vid de högre kommunala skolorna, åvägabringas genom en vidsträcktare tillämpning av kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

En av de sakkunniga, herr *Bäckström*, har bl. a. anfört följande:

Den omständigheten, att för de högre kommunala skolorna statsbidrag utgår med endast tre fjärdedelar av den totala lönekostnaden, har föranlett de sakkunniga föreslå, att någon dylik pensionsförhöjning II ej måtte komma att utgå till enligt äldre bestämmelser pensionerade lärare vid de sistnämnda skolorna. De sakkunniga synas mig därvid ej ha beaktat den stora väsensskillnad, som förefinnes mellan å ena sidan den obligatoriska folkskolan och å andra de av kommunerna frivilligt inrättade högre skolorna, vilkas karaktär av icke-obligatoriska *måste* förutsätta ekonomiskt bidrag även från vederbörande kommun. Enligt min mening saknas därför anledning att ej bevilja även de här förevarande äldre pensionärerna en pensionsförbättring. Därtill bör bemärkas, att deras antal är ganska ringa och successivt kommer att minskas. Jag tillåter mig fördenskull hemställa, att en pensionsförhöjning II måtte beredas jämväl före den 1 januari 1939 pensionerade lärare vid de skolformer, varom här är fråga. Huvudmannen borde därvid bidraga med samma andel av den ökade kostnaden som för de nu utgående pensionerna.

Avgivna yttranden.

Statskontoret erinrar, att ämbetsverket redan beträffande 1938 års lärarpensionssakkunnigas förslag om beredande av pensionsförhöjning II åt före den 1 januari 1938 med pension avgångna folk- och småskollärare yppade betänkligheter av principiell art mot att utsträcka rätten till förhöjning II till f. d. befattningshavare vid icke statliga förvaltningsområden, samt framhåller, att dessa betänkligheter givetvis måste göra sig ännu starkare gällande beträffande de högre kommunala skolformerna, vilka icke kunna sägas intaga samma ställning till statsverket som folk- och småskolorna. Statskontoret ansluter sig därför till de av de sakkunniga anförda synpunkterna.

Statens pensionsanstalt ansluter sig ävenledes till de sakkunnigas yttrande.

Skolöverstyrelsen har framhållit, att överstyrelsen icke kan finna annat än att, eftersom de sakkunniga fått i uppdrag att undersöka möjligheten av en förbättring av äldre pensioner genom vidsträcktare tillämpning av kungörelsen nr 280/1925, 1925 års riksdags uttalande om att förhöjning II bor-

de i huvudsak begränsas till de pensionärer, som varit anställda i statens tjänst, ej ansetts vara av bindande natur, vilket ju även framgår av förhöjningens utgående till folk- och småskollärare. Då icke endast löneregleringen för nyssnämnda lärare medfört förbättring av äldre pensioner utan även löneregleringen för statliga lärare gjort det, i det att den för dessa lärare av gammalt utgående pensionsförhöjningen II efter den 1 januari 1938 i vissa fall kommit att utgå med högre belopp än tidigare, skulle det enligt överstyrelsens mening vara synnerligen obilligt, om de före den 1 januari 1939 pensionerade lärarna vid högre kommunala skolor ställdes utanför en väl behövlig pensionsförbättring.

Överstyrelsen hemställer för den skull, att § 7 mom. 2 i kungörelsen nr 280/1925 enligt dess lydelse i kungörelsen nr 494/1938 göres tillämpligt på f. d. lärare vid högre kommunala skolor, varvid överstyrelsen intet har att erinra mot sakkunnigledamoten Bäckströms förslag om bidrag från huvudmannen till den ökade kostnaden, därest tekniska skäl ej lägga hinder i vägen därför.

På av de sakkunniga anförda skäl finner jag mig icke kunna tillstyrka, att de före den 1 januari 1939 pensionerade lärarna vid de högre kommunala skolorna beredas pensionsförbättring genom att lärarna tillerkännas pensionsförhöjning II.

*Departementets
chefen.*

Kostnadsberäkningar.

Till belysande av den ekonomiska innebörden av det framlagda förslaget till nya pensionsreglementen för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor hava de sakkunniga verkställt vissa beräkningar rörande blivande pensioners och pensionsavdrags belopp.

Vad först angår tjänstepensionerna har beräkning verkställts rörande den förändring, som summan av utgående pensioner kan väntas undergå efter de föreslagna pensionsbestämmelsernas genomförande. Beräkningarna hava grundats på vissa från skolöverstyrelsen erhållna uppgifter rörande de vid nämnda skolor anställda lärarna, och de utvisa skillnaden mellan å ena sidan de pensionssummor, som under vart och ett av åren 1939, 1940, 1944 och 1949 kunde beräknas bliva utbetalda enligt de före år 1939 gällande pensionsbestämmelserna, och å andra sidan de för samma år beräknade pensionsutbetalningarna enligt de föreslagna pensionsbestämmelserna.

I de enligt äldre grunder beräknade pensionerna har inlagts jämväl s. k. pensionsförhöjning I enligt kungörelsen nr 280/1925. Dyrtidstillägg, å såväl äldre som föreslagna pensioner, hava medräknats under antagande att levnadskostnadsindex kommer att hålla sig vid 168. Hänsyn har vad de föreslagna pensionerna beträffar tagits till att pensionsåldern enligt de nya

bestämmelserna genomgående skulle vara 65 år enligt de sakkunnigas förslag. Denna pensionsålder gäller för närvarande endast för manliga lärare vid kommunala flickskolor och kommunala mellanskolor; för övriga lärare, såväl manliga som kvinnliga, är pensionsåldern nu 60 år. På grund av att pensionsåldern sålunda för flertalet lärare föreslås höjd, beräknas summorna av de under vart och ett av de närmaste åren nybeviljade pensionerna i allmänhet bli lägre än de skulle hava blivit enligt förutvarande bestämmelser, detta trots att pensionsunderlagen höjts. De under här förut angivna förutsättningar beräknade kostnadsminskningarna finnas i avrundade tal upptagna i följande sammanställning:

År	Beräknad kostnadsminskning för under året utgående tjänstepensioner
1939	kronor 15,000
1940	» 70,000
1944	» 250,000
1949	» 320,000.

De sålunda angivna kostnadsminskningarna äro beräknade utan beaktande av den vid pensioneringens omläggning uppstående ökningen av befattningshavarnas och huvudmännens bidrag till tjänstepensioneringen. Ökningen av summan av befattningshavarnas årliga bidrag har uppskattats till ungefär 130,000 kronor och motsvarande ökning av huvudmännens avgifter har beräknats till ungefär 260,000 kronor.

Av det sagda framgår, att statsverkets utgifter för tjänstepensioneringen under tiden närmast efter den föreslagna omläggningen kunna väntas bli lägre än för närvarande.

Liknande beräkningar hava under motsvarande antaganden verkställts med avseende å familjepensioneringen. Såsom utgångspunkt för en uppskattning av blivande kostnadsökning för änke- och barnpensioner har beagnats de senaste årens erfarenhet inom statens pensionsanstalt beträffande nybeviljade sådana pensioner efter avlidna lärare vid de högre kommunala skolorna. Jämväl kostnader för änklingspensioner hava medräknats och hänsyn har tagits till dyrtidstillägget å de enligt äldre grunder beräknade pensionerna, vilket tillägg — liksom den i de föreslagna pensionerna ingående rörliga pensionsdelen — uträknats på grundval av en levnadskostnadsindex av 168. Beräkningarna utvisa följande ungefärliga ökningsbelopp:

År	Beräknad kostnadsökning för under året utgående familjepensioner
1939	kronor 5,000
1940	» 15,000
1944	» 50,000
1949	» 100,000.

Dessa kostnadssiffror äro beräknade utan beaktande av föreslagna ändringar beträffande befattningshavarnas bidragsplikt. På grund av höjning av bidragen stiger dessas sammanlagda årliga belopp med ungefär 190,000 kronor; till följd av att enligt de föreslagna nya pensionsbestämmelserna bidragsplikten skall upphöra vid befattningshavares avgång med tjänstepension — enligt nuvarande bestämmelser utgår avgift hela livstiden — blir emellertid ökningen av den årligen inflytande bidragssumman efter hand något mindre.

Om för familjepensioneringens vidkommande fondering av pensionsavdrag ej skall äga rum, kunna alltså för den här betraktade tidsperioden statsverkets utgifter för denna pensionering väntas bliva lägre enligt det framlagda förslaget än enligt de äldre bestämmelserna.

H e m s t ä l l a n .

Under åberopande av vad sålunda anförts, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig i det föregående förordats utfärda bestämmelser angående ändrade pensionsvillkor för lärare vid de högre kommunala skolorna.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

G. MacDowall-Pihlström.

U t k a s t

till

reglemente angående tjänstepension för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor (tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor).

1 KAP.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

1. Detta reglemente skall med de undantag, som i 2 mom. angivas, äga tillämpning å ordinarie och extra ordinarie befattningshavare, som är underkastad föreskrifterna i avlöningsreglementet den 11 november 1938 (nr 660) för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor.

2. Från reglementets tillämpning äro undantagna sådana lärare som omförmälas i 5 § 2 mom. nämnda avlöningsreglemente.

2 §.

1. Tjänstår, som avses i detta reglemente, beräknas för tid,

a) för vilken befattningshavare vidkänts pensionsavdrag eller erlagt avgift för tjänstepension från staten eller från av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt, pensionsfond eller pensionskassa;

b) under vilken befattningshavare innehaft med pensionsrätt icke förenad anställning i statens tjänst, vilken han enligt för honom tidigare gällande statliga tjänstepensionsbestämmelser ägt tillgodoräkna som tjänstår för pension;

c) under vilken befattningshavare före uppnåendet av den för hans befattning stadgade pensionsåldern utan skyldighet att erlagga pensionsavgift såsom vikarie uppehållet med pensionsrätt förenad ordinarie eller extra ordinarie befattning vid i 1 § 1 mom. detta reglemente eller 1 § 1 och 2 mom. tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. omförmälda skolformer; dock skall vad sålunda stadgas icke avse vikariat å befattning, med vilken uteslutande är förenad tjänstgöringsskyldighet i sådana övningsämnen, varom i 5 § 2 mom. avlöningsreglementet förmäles.

2. Vid tjänstårsberäkning skall avdrag göras för tid, omfattande minst 15 dagar i följd, under vilken befattningshavare åtnjutit tjänstledighet för svag hälsas vårdande, för havandeskap eller barnsörd eller för enskild angelägenhet, så ock för tid, under vilken befattningshavare varit tagen i häkte eller avstängd från tjänstgöring eller utan giltigt förfall avhållit sig från tjänstgöring.

3. Har befattningshavare eljest i eller utom statens tjänst förrättat arbete eller uppdrag, som finnes vara av beskaffenhet, att tid, varunder sådant arbete eller uppdrag förrättats, skäligen bör helt eller delvis tillgodoräknas honom såsom tjänstår, beror på prövning i den ordning Kungl. Maj:t föreskriver, om och i vad mån dylikt tillgodoräknande må äga rum.

4. Tid, som tagits i beräkning såsom tjänstår för grundläggande av rätt till pension, må sedermera icke i något avseende ånyo tillgodoräknas såsom tjänstår, såframt icke under nämnda tid fullgjorts annan tjänstgöring än den, på vilken den tidigare tjänstårsberäkningen grundats.

5. Vid tillgodoräkning av tjänstår på grund av anställning i sådan extra ordinarie befattning, som i 1 § 1 och 2 mom. tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. sägs, skall en anställningstid av 242 dagar räknas som helt tjänstår, och må befattningshavare icke för något redovisningsår tillgodoräkna mer än 242 dagar. Därest vid tjänstårsberäkning enligt detta moment avdrag enligt 2 mom. här ovan ifrågakommer, skall från det beräknade antalet tjänstår dragas den kalendertid, varunder ledigheten varat.

Vad sålunda stadgats skall, vad angår tjänstgöring vid annan än i 1 § 1 mom. omförmäld skolform, äga motsvarande tillämpning vid tillgodoräkning av tid, under vilken befattningshavare med skyldighet att erlægga pensionsavgift antingen såsom vikarie uppehållit befattning eller innehåft förordnande, vilket jämlikt gällande bestämmelser meddelats för högst ett läsår, å annan icke-ordinarie befattning än i första stycket sägs.

6. Därest vid beräkning av tjänstår den uppkomna slutsumman utvisar del av dag, skall avrundning ske till närmast högre hela dagantal.

3 §.

Från och med den dag, befattningshavare erhåller pensionsrätt enligt detta reglemente, och intill utgången av den månad, under vilken han uppnår trettio tjänstår eller dessförinnan inträder i pensionsåldern, skall honom tillkommande lön minskas med tjänstepensionsavdrag i enlighet med bestämmelserna i detta reglemente.

För ändamål, som här avses, må tid, under vilken detta reglemente icke varit å befattningshavaren tillämpligt, räknas som tjänstår allenast i den mån befattningshavaren för sådan tid vidkänts avdrag eller erlagt avgift för tjänstepension från staten eller från av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt, pensionsfond eller pensionskassa.

4 §.

1. Pension till belopp för år räknat, som framgår av detta reglemente, utgår från och med dagen näst efter den, då avgång från befattningen ägt rum, till och med den dag, då en månad förflutit efter pensionstagarens frånfälle.

Vid tillämpning av detta stadgande iakttages, att det för tiden efter pensionstagarens frånfälle utgående pensionsbeloppet icke må överstiga femhundra kronor.

2. Utbetalning av pension verkställs av statens pensionsanstalt månadsvis i efterskott; anstalten likväl obetaget att efter pensionstagares frånfälle förskottvis utbetala återstående pensionsbelopp.

5 §.

1. Varder befattningshavare dömd till avsättning eller till följd av tjänstefel skild från befattningen, må han ej komma i åtnjutande av pension.

2. Har pensionstagare blivit förbrytelse i sin tidigare innehavda befattning dömd, i stället för till avsättning, till straff enligt 2 kap. 17 § strafflagen, må han från och med månaden näst efter den, under vilken utslaget vunnit laga kraft, åtnjuta allenast en tredjedel av pensionen, där ej Kungl. Maj:t finner skäl tillerkänna pensionstagaren större del, dock ej mera än två tredjedelar av pensionen.

3. Pensionstagare, som undergår direkt ådömt frihetsstraff eller är föremål för åtgärd, som förklarats skola träda i stället för sådant straff, eller ock avtjänar ådömt tvångsarbete, må för den tiden uppbära allenast en tredjedel av pensionen.

Har pensionstagaren anhörig, vilken för sitt uppehälle är beroende av honom, må statens pensionsanstalt kunna medgiva sådan anhörig rätt att uppbära det förverkade pensionsbeloppet eller del därav.

6 §.

1. Om befattningshavare, vilken kommer i åtnjutande av pension för i detta reglemente avsedd befattning, vid avgång från den befattningen åtnjuter eller sedermera erhåller pension för icke-statlig anställning, med vilken är förenad tjänstepensionsrätt enligt detta reglemente, tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl., reglementet för statens pensionsanstalt eller reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt, eller pension för statsanställning och sammanlagda förmånerna för år räknat överstiga femtusenfyra kronor, må han, så länge sådan annan pension åtnjutes, av förstnämnda pension uppbära allenast en tredjedel, med iakttagande likväl dels att i förekommande fall därutöver må utgå så mycket av den återstående delen, att vad vederbörande äger behålla ej understiger summan av den större förmånen och en tredjedel av den mindre eller, om båda äro lika, den ena av dem ökad med en tredjedel, dels ock att minskning skall ske endast i den mån så erfordras för att förmånernas sammanlagda belopp ej må överstiga femtusenfyra kronor. Vid tillämpning av vad sålunda stadgats skall jämväl i förekommande fall iakttagas, att hänsyn icke tages till pension, som utgår enligt gällande bestämmelser angående pensionering av försvarsväsendets reserver av befäl och civilmilitär personal.

2. Vad i 1 mom. sägs skall, där icke Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, äga motsvarande tillämpning, om befattningshavaren vid avgången från befattningen åtnjuter eller sedermera erhåller avlöning för befattning, å vilken avlöningsreglementet för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor, avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor eller avlöningsreglementet för nomadlärare äger tillämpning, eller avlöning för icke-statlig anställning, med vilken är förenad tjänstepensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt eller reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt, eller avlöning för statstjänst.

7 §.

Fråga om rätt till pension enligt detta reglemente prövas av statens pensionsanstalt.

I fråga om vad som skall iakttagas vid ansökning om pension meddelar Kungl. Maj:t särskilda föreskrifter.

Då pension beviljas, skall den pensionsberättigade erhålla skriftligt bevis därom.

8 §.

Till ledning vid prövning av befattningshavares pensionsrätt skall hos skolstyrelsen föras tjänstematrikel enligt de närmare föreskrifter, som utfärdas av Kungl. Maj:t.

9 §.

Därest beloppet av pension, som beräknats enligt bestämmelserna i detta reglemente, icke är i helt krontal jämnt delbart med tolv, skall detsamma jämkas till närmast högre sålunda delbara tal.

2 KAP.

Ordinarie lärare.

10 §.

1. Skyldighet att avgå från befattningen inträder för befattningshavare,

a) då han uppnått den för hans befattning stadgade pensionsåldern, skolstyrelsen likväl obetaget att, under förutsättning av skolöverstyrelsens medgivande, bevilja anstånd med avskedet, därest och så länge befattningshavaren prövas kunna på tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock icke i något fall längre tid än sammanlagt två år;

b) då han träffats av olycksfall i tjänsten och det behörigen styrkes, att han till följd härav är för framtiden oförmögen att på tillfredsställande sätt sköta sin befattning, samt han prövas icke lämpligen kunna tjänstgöra i sådan annan befattning, till vilken han må vara pliktig att låta förflytta sig;

c) då det behörigen styrkes, att han till följd av sjukdom, vanförhet eller lyte i andra fall än under b) sägs eller till följd av nedsatt arbetsförmåga är för framtiden oförmögen att på tillfredsställande sätt sköta sin befattning, samt han prövas icke lämpligen kunna tjänstgöra i sådan annan befattning, till vilken han må vara pliktig att låta förflytta sig.

2. Har befattningshavare, för vilken enligt 1 mom. inträtt skyldighet att avgå från befattningen, underlåtit att söka avsked, ankommer det på skolstyrelsen att entlediga befattningshavaren.

3. Avsked eller entledigande, som i 1 eller 2 mom. sägs, må ej meddelas befattningshavare, innan frågan om hans rätt till pension prövats av statens pensionsanstalt och blivit vederbörligen avgjord.

4. Befinnes befattningshavare urständssatt att på tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänståligganden och är ej sådant fall för handen, varom i 1 mom. b) eller c) sägs, må Kungl. Maj:t, därest befattningshavaren uppnått en levnadsålder, som med högst fem år understiger den för hans befattning stadgade pensionsåldern, på därom av skolöverstyrelsen eller vederbörande skolstyrelse gjord framställning förklara honom skyldig att avgå från befattningen och entlediga honom.

Framställning, som nyss sagts, må icke avlåtas, utan att befattningshavaren erhållit tillfälle att inkomma med yttrande i ärendet. Avgives yttrande, skall detsamma åtfölja framställningen till Kungl. Maj:t.

5. Den som innehar rektorsbefattning, är skyldig att efter beslut av Kungl. Maj:t frånträda befattningen, därest han till följd av sjukdom befinnes oförmögen att i fortsättningen på tillfredsställande sätt sköta befattningen.

11 §.

Rätt att vid avgång från befattningen komma i åtnjutande av pension tillkommer:

a) befattningshavare, som uppnått den för hans befattning stadgade pensionsåldern (*ålderspension*);

b) befattningshavare, som enligt bestämmelserna i 10 § 1 mom. b) är skyldig att avgå (*invalidpension*);

c) befattningshavare, som enligt bestämmelserna i 10 § 1 mom. c) är skyldig att avgå eller som med tillämpning av bestämmelsen i 10 § 4 mom. förklarats skyldig att avgå (*sjukpension*).

12 §.

1. Ålderspension för innehavare av rektorsbefattning bestämes till ett belopp, motsvarande det för befattningshavaren vid avgången gällande tjänstepensionsunderlaget, därest han under sammanlagt minst tolv år före uppnådd pensionsålder innehaft enligt detta reglemente eller enligt för statliga befattningshavare gällande pensionsbestämmelser med pensionsrätt för enad befattning som rektor. För annan innehavare av rektorsbefattning än nu sagts bestämes ålderspension till ett belopp, som med ettusen kronor understiger det för rektorsbefattningen gällande tjänstepensionsunderlaget; dock skall härvid iakttagas, att pensionen icke må beräknas till lägre belopp än den pension, som skulle hava tillkommit honom, om han intill tiden för avgången kvarstått i sin ordinarie lärarbefattning.

2. Ålderspension för annan befattningshavare än rektor bestämes i förhållande till antalet tjänstår enligt följande grunder. Kan befattningshavare räkna minst trettio tjänstår, utgår *hel* pension. Är tjänstårens antal mindre än nu sagts, utgår *avkortad* pension.

Hel pension sammanfaller till beloppet med det för befattningen stadgade tjänstepensionsunderlaget; dock att för befattningshavare, som under kortare tid än tre år innehaft den befattning, från vilken avgång äger rum, beloppet av hel pension skall utgöra medeltalet av de högsta tjänstepensionsunderlag, vilka under vart och ett av de senast förflutna tre åren före avgången varit gällande för honom.

Gäller förhöjt tjänstepensionsunderlag, i enlighet med stadgandet i 18 § 1 mom. 2 stycket, skall beloppet av hel pension sammanfalla med detta underlag.

Avkortad pension motsvarar beloppet av hel pension, minskat med $\frac{1}{120}$ för varje full fjärdedel av år, varmed antalet tjänstår understiger trettio.

13 §.

Invalidpension fastställes till ett belopp, motsvarande det för befattningshavaren vid avgången gällande tjänstepensionsunderlaget.

14 §.

1. Sjukpension för innehavare av rektorsbefattning bestämes enligt de i 12 § 1 mom. angivna grunderna.

2. Sjukpension för annan befattningshavare än rektor bestämes enligt de i 12 § 2 mom. angivna grunderna men utgår med lägst sjuttiofem procent av hel pension. Beloppet av sjukpension må dock icke överstiga den ålderspension, som skulle hava tillkommit befattningshavaren, därest han med oförändrat tjänstepensionsunderlag kvarstått i sin befattning till pensionsålderns inträde.

15 §.

Befattningshavare, som tidigast fem år före uppnåendet av pensionsåldern frivilligt avgår ur tjänst, må kunna av Kungl. Maj:t medgivas rätt att komma i åtnjutande av *förtidspension*, under förutsättning att han innehar minst trettio tjänstår samt att avgången finnes icke vara stridande mot det allmännas intresse.

Förtidspension motsvarar hel ålderspension men skall för tiden intill dess befattningshavaren uppnår pensionsåldern vara minskad med $\frac{1}{180}$ för varje full fjärdedel av år, varmed befattningshavarens levnadsålder vid avgången understiger pensionsåldern.

16 §.

1. Beträffande i detta kapitel avsedda befattningar skola, där ej annat följer av stadgandena i 2 mom. eller i 18 och 19 §§, tillämpas de tjänstepensionsunderlag och tjänstepensionsavdrag, som här nedan för de särskilda lönegraderna angivas:

Lönegrad	Tjänstepensionsunderlag		Tjänstepensionsavdrag för år kronor	Lönegrad	Tjänstepensionsunderlag		Tjänstepensionsavdrag för år kronor
	man kronor	kvinna kronor			man kronor	kvinna kronor	
1.....	1,320	1,236	36	16.....	3,240	3,036	141
2.....	1,404	1,320	39	17.....	3,444	3,240	156
3.....	1,476	1,404	42	18.....	3,684	3,444	174
4.....	1,560	1,476	45	19.....	3,924	3,684	192
5.....	1,644	1,560	48	20.....	3,924	3,684	192
6.....	1,716	1,644	51	21.....	4,200	3,924	213
7.....	1,824	1,716	57	22.....	4,476	4,200	234
8.....	1,920	1,824	63	23.....	4,764	4,476	255
9.....	2,040	1,920	69	24.....	5,076	4,764	279
10.....	2,160	2,040	75	25.....	5,400	5,076	303
11.....	2,304	2,160	84	26.....	5,724	5,400	330
12.....	2,436	2,304	90	27.....	6,036	5,724	354
13.....	2,640	2,436	102	28.....	6,360	6,036	378
14.....	2,844	2,640	114	29.....	6,684	6,360	399
15.....	3,036	2,844	129	30.....	6,996	6,684	420

2. Innehavare av rektorsbefattning skall i tjänstepensionshänseende hänföras till den lönegrad, som för rektor vid kommunal flickskola, kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola med tre lönegrader och för rektor vid högre folkskola med en lönegrad överstiger den, som gäller för hans ordinarie lärarbefattning.

17 §.

Pensionsåldern inträder vid utgången av det kalenderhalvår, varunder befattningshavaren uppnår nedan angivna levnadsålder, nämligen

för befattningshavare, tillhörande lönegraderna 1—12 60 år
 » » » » 13—30 65 ».

18 §.

1. Varder annan befattningshavare än rektor utan något sitt förvållande förflyttad till befattning med lägre tjänstepensionsunderlag, skall i pensionshänseende för honom fortfarande gälla vad som finnes stadgat i fråga om den befattning, han vid förflyttningen innehade.

Återgår rektor till ordinarie lärarbefattning, skall icke i anledning härav för honom inträda någon förändring med avseende å tjänstepensionsunderlag och tjänstepensionsavdrag, därest han under sammanlagt minst tolv år i pensionshänseende varit att hänföra till sådan förhöjd lönegrad, varom i 16 § 2 mom. förmäles, eller innehafvt rektorsbefattning vid statlig läroanstalt.

Som förutsättning för tillämpning av vad i föregående stycke sägs skall gälla, att befattningshavare, som där omförmäles, inom en månad efter förordnandets upphörande hos rektor vid den läroanstalt, där han innehar ordinarie lärarbefattning, skriftligen anmäler sin önskan att bibehållas vid oförändrade tjänstepensionsunderlag och tjänstepensionsavdrag.

2. Har annan befattningshavare än rektor efter egen ansökning förflyttats till befattning med lägre tjänstepensionsunderlag eller har sådan förflyttning föranletts av något befattningshavarens förfarande i tjänsten, skall i pensionshänseende gälla vad som finnes stadgat för den lägre befattningen.

3. Nedflyttas befattning till lägre lönegrad och sänkes till följd därav det för befattningen dittills gällande tjänstepensionsunderlaget, skall i pensionshänseende icke inträda någon förändring för den, som vid nedflyttningen innehade befattningen.

19 §.

För i detta kapitel avsedd befattningshavare, som är förordnad att innehava sådan i reglementet avsedd extra ordinarie befattning, för vilken gäller ett högre tjänstepensionsunderlag än det för hans ordinarie befattning fastställda, skola tillämpas de för extra ordinarie befattningshavare i reglementet givna bestämmelserna, under iakttagande likväl att han härigenom icke må lida inskränkning i de pensionsförmåner, som tillkomma honom i hans egenskap av ordinarie befattningshavare.

20 §.

1. Befattningshavare, som avgår ur tjänst utan rätt att komma i åtnjutande av pension, är från och med avgången försäkrad till erhållande av *uppskjuten livränta* till det belopp för år räknat, som enligt försäkrings-teknisk beräkning svarar mot den intjänta pensionen.

Vid beräkning av intjänt pension tillämpas en tjänstålder för hel pension av trettio år och en pensionsålder, utgörande 63 år för befattning, beträffande vilken tjänstepensionsunderlaget ej överstiger 2,436 kronor för man och 2,304 kronor för kvinna, samt 65 år för annan befattning. Därest antalet tjänstår vid avgången understiger trettio, minskas den intjänta pensionen med två procent för varje felande helt tjänstår. För befattningshavare, vilken blivit dömd till avsättning på grund av förbrytelse i tjänsten eller som till följd av tjänstefel skilts från befattningen, skall emellertid den intjänta pensionen minskas med två tredjedelar, där ej Kungl. Maj:t finner skäl tillerkänna befattningshavaren större del, dock ej mera än två tredjedelar av den intjänta pensionen.

2. Befattningshavare skall på därom gjord framställning erhålla skriftligt bevis över honom vid avgång ur tjänst tillkommande rätt till uppskjuten livränta.

3. Därest här avsedd livränteförsäkrad person ånyo tillträder med pensionsrätt enligt detta reglemente eller enligt tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. förenad befattning eller med pensionsrätt förenad anställning i statens tjänst eller erhåller sådan anställning med pensionsrätt i av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt eller pensionskassa, i vilken tjänstår för pension må räknas för den befattning, som medfört rätten till livränta, upphör hans rätt till livränta. Är jämväl den nya befattningen underkastad bestämmelserna i detta reglemente, skall — där ej föreskrifterna i 1 mom. ånyo träda i tillämpning — vid bestämmande av pension för befattningen hänsyn tagas till den tid, under vilken befattningshavaren förut innehaft sådan anställning, som enligt bestämmelserna i 2 § må räknas honom tillgodo såsom tjänstår för pension.

4. Livränta utbetalas enligt bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t, från och med månaden näst efter den, under vilken vederbörande uppnått den ålder, som tillämpats såsom pensionsålder vid beräkning av intjänt pension, till och med den månad, varunder livräntetagaren avlider.

3 KAP.

Extra ordinarie befattningshavare.

21 §.

Rätt att vid avgång från befattningen komma i åtnjutande av pension tillkommer extra ordinarie befattningshavare:

a) då befattningshavaren entledigas vid eller efter uppnådd pensionsålder (*ålderspension*);

b) då befattningshavaren entledigas på grund därav, att han till följd av olycksfall i tjänsten blivit oförmögen till fortsatt tillfredsställande tjänstgöring (*invalidpension*);

c) då befattningshavaren entledigas på grund därav, att han till följd av sjukdom, vanförhet eller lyte i andra fall än under b) sägs eller till följd av nedsatt arbetsförmåga blivit oförmögen till fortsatt tillfredsställande tjänstgöring, dock under förutsättning att han vid avgången kan räkna minst tio tjänstår (*sjukpension*).

22 §.

I fråga om beräkning av pension för extra ordinarie befattningshavare gäller, att

a) ålderspension bestämmes enligt de grunder, som angivas i 12 § 2 mom.;

b) invalidpension fastställs till ett belopp, motsvarande det för befattningshavaren vid avgången gällande tjänstepensionsunderlaget;

c) sjukpension bestämmes enligt de grunder, som angivas i 12 § 2 mom., varvid emellertid iakttages, å ena sidan, att pensionen utgår med lägst sjuttiofem procent av hel pension samt, å andra sidan, att sjukpensionen icke må överstiga den ålderspension, som skulle hava tillkommit befattningshavaren, därest han med oförändrat tjänstepensionsunderlag kvarstått i sin befattning till pensionsålderns inträde.

23 §.

Beträffande i detta kapitel avsedda befattningar skola tillämpas de tjänstepensionsunderlag och tjänstepensionsavdrag, som här nedan för de särskilda lönegraderna angivas:

Lönegrad	Tjänstepensionsunderlag		Tjänstepensionsavdrag för år kronor	Lönegrad	Tjänstepensionsunderlag		Tjänstepensionsavdrag för år kronor
	man kronor	kvinnor kronor			man kronor	kvinnor kronor	
1	1,236	1,164	33	16	3,036	2,844	129
2	1,320	1,236	36	17	3,240	3,036	141
3	1,404	1,320	39	18	3,444	3,240	156
4	1,476	1,404	42	19	3,684	3,444	174
5	1,560	1,476	45	20	3,684	3,444	174
6	1,644	1,560	48	21	3,924	3,684	192
7	1,716	1,644	51	22	4,200	3,924	213
8	1,824	1,716	57	23	4,476	4,200	234
9	1,920	1,824	63	24	4,764	4,476	255
10	2,040	1,920	69	25	5,076	4,764	279
11	2,160	2,040	75	26	5,400	5,076	303
12	2,304	2,160	84	27	5,724	5,400	330
13	2,436	2,304	90	28	6,036	5,724	354
14	2,640	2,436	102	29	6,360	6,036	378
15	2,844	2,640	114	30	6,684	6,360	399

24 §.

För extra ordinarie befattning gäller samma pensionsålder som för motsvarande ordinarie befattning.

Extra ordinarie befattningshavare må icke i något fall bibehållas i tjänst längre tid än två år utöver pensionsåldern.

I övrigt må extra ordinarie befattning, som i detta reglemente avses, icke innehavas av någon, som uppnått den för befattningen stadgade pensionsåldern.

25 §.

Bestämmelserna i 15 § angående förtidspension och i 20 § angående uppskjuten livränta skola äga motsvarande tillämpning beträffande extra ordinarie befattningshavare; dock att vid beräkning av uppskjuten livränta för befattningshavare, vilken blivit dömd till avsättning på grund av förbrytelse i tjänsten eller som till följd av tjänstefel skilts från befattningen, den intjänade pensionen skall i varje fall miskas med två tredjedelar.

4 KAP.

Reglementets tillämplighet m. m.

26 §.

Varder ordinarie befattningshavare, som avses i detta reglemente, utan ändring beträffande innehavande lönegrad förflyttad till tjänst, å vilken reglementet icke äger tillämpning, skall han, så länge han kvarstår i den tjänsten, fortfarande vara underkastad reglementets föreskrifter.

27 §.

Övergår extra ordinarie befattningshavare på grund av befattningens indragning eller densammans ersättande med ordinarie befattning till tjänstgöring såsom vikarie å befattning, varå detta reglemente äger tillämpning, må

sådan befattningshavare av Kungl. Maj:t kunna tillerkännas pension, dock högst med belopp, som skulle tillkommit honom, om han alltså varit innehavare av den extra ordinarie befattningen.

28 §.

Över statens pensionsanstalts beslut angående befattningshavares rätt till pension eller uppskjuten livränta må den, som med beslutet ej åtnöjes, hos Konungen anföra besvär, vilka skola vid talans förlust hava inkommit till finansdepartementet före klockan tolv å trettionde dagen efter erhållen del av beslutet.

29 §.

De närmare föreskrifter, som kunna finnas erforderliga för tillämpningen av reglementet, meddelas av Kungl. Maj:t.

Detta reglemente skall träda i kraft den 1 juli 1939.

För tiden 1 januari—30 juni 1939 skall reglementet tillika, under iakttagande av övergångsbestämmelserna här nedan, träda i stället för de föreskrifter angående tjänstepensionering av här i frågavarande befattningshavare, som äro meddelade i reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens pensionsanstalt samt kungörelsen den 9 december 1938 (nr 742) med vissa provisoriska bestämmelser angående pensionsvillkor för i statens pensionsanstalt delaktiga lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor.

Övergångsbestämmelser.

1. I fråga om befattningshavare, vilken under tiden 1 januari—30 juni 1939 eller del därav innehaft enligt detta reglemente pensionsberättigande befattning, må vad i reglementet stadgas icke medföra minskning i befattningshavarens rätt enligt de omedelbart före reglementets utfärdande gällande bestämmelserna att såsom tjänstår tillgodoräkna före den 1 juli 1939 förfluten tid.

2. För tiden 1 januari—30 juni 1939 skall gälla vad i reglementet för statens pensionsanstalt samt ovannämnda kungörelse med vissa provisoriska bestämmelser angående pensionsvillkor för i statens pensionsanstalt delaktiga lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor stadgats i fråga om befattningshavares skyldighet att från befattningen avgå, pensionsålderns inträde samt, i den mån ej härnedan i punkten 6 annorlunda föreskrives, befattningshavare eller annan åvilande tjänstepensionsavgifter.

3. Vid tillämpning av stadgandena i 10 § 1 mom. a) eller 24 § andra stycket om anstånd med avgång skall beträffande befattningshavare, som före den 1 juli 1939 uppnått den enligt äldre pensionsbestämmelser såsom pensionsålder stadgade levnadsåldern, pensionsåldern anses hava inträtt vid utgången av det kalenderhalvår, varunder befattningshavaren uppnått nämnda levnadsålder.

4. Därest vid tillämpning av stadgandet i 12 § 2 mom. hänsyn skall tagas till befattningshavarens tjänstepensionsunderlag för tid innan reglementet blivit gällande för honom, skall därvid så anses, som om för befattningshavaren

gällt det tjänstepensionsunderlag, som vid pensioneringstillfället är fastställt för den befattning, han under nämnda tid innehaft, eller för därmed närmast jämförlig befattning.

För extra ordinarie befattningshavare, som avgår med ålders- eller sjukpension senast med utgången av december 1941, skall i 12 § 2 mom. föreskriven medeltalsberäkning för bestämmande av beloppet av hel pension ske endast för befattningshavare, som icke innehaft den befattning, från vilken avgång äger rum, hela den lästid, som belöper å de tre senaste åren före avgången med pension.

5. Vid tillgodoräkning enligt 2 § 1 mom. a) av tjänstår på grund av anställning i extra ordinarie befattning eller som vikarie å befattning vid kommunal flickskola, kommunal mellanskola eller högre folkskola skall en anställningstid av 252 dagar räknas som helt tjänstår, och må befattningshavare icke för något redovisningsår tillgodoräkna mera än 252 dagar. Därest vid tjänstårsberäkning enligt denna punkt avdrag enligt 2 § 2 mom. ifrågakommer, skall från det beräknade antalet tjänstår dragas den kalendertid, varunder ledigheten varat.

6. Återstår för befattningshavare, som vid reglementets ikraftträdande innehar rektorsbefattning, kortare tid än tolv år intill pensionsålderns inträde, må, för uppnående av en sammanlagd tid av minst tolv år i rektorsbefattning, felande tid utfyllas genom tillgodoräkning i detta hänseende av före reglementets ikraftträdande förfluten tid, varunder befattningshavaren innehaft rektorsbefattning vid i 1 § detta reglemente omförmälda skolformer. Såsom förutsättning härför skall gälla, att befattningshavaren före utgången av september månad 1939 till statens pensionsanstalt anmäler sig önska sådan tillgodoräkning; dock skall vad sålunda stadgas icke ifrågakomma, därest för den för tillgodoräkning ifrågasatta tiden tillämpats ett med hänsyn till rektorsbefattningen särskilt förhöjt tjänstepensionsunderlag i enlighet med bestämmelserna i reglementet för statens pensionsanstalt.

Har befattningshavare gjort anmälan som nu sagts, åligger det honom att för här avsedd förfluten tid gälda skillnaden mellan tjänstepensionsavdraget i den lönegrad, till vilken han i pensionshänseende är att hänföra med hänsyn till sin rektorsbefattning, och den lönegrad, han i egenskap av ordinarie lärare tillhör. Tilläggsavgiften skall inbetalas till statens pensionsanstalt och vara erlagd före den 1 januari 1940, dock med rätt för pensionsanstalten att medgiva avgiftsbeloppets fördelning på flera betalningsterminer under en tid av högst fem år med iakttagande tillika, att sista betalningsterminen ej må sättas senare än den tidpunkt, då befattningshavaren inträder i pensionsåldern.

Bil. B.

Utkast

till

reglemente angående familjepension för efterlevande till lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor (familjepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor);

1 KAP.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Detta reglemente äger tillämpning å:

a) innehavare av befattning, för vilken tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor gäller; samt

b) den som avgått från befattning, som i a) avses, och äger rätt till pension eller uppskjuten livränta enligt nämnda tjänstepensionsreglemente, dock att familjepensionsreglementet icke skall gälla för den som äger rätt till uppskjuten livränta, med mindre han kan räkna minst fem tjänstår enligt 2 § nämnda tjänstepensionsreglemente.

2 §.

1. Berättigade till familjepension efter befattningshavares död äro: efterlevande make, som ej ingått nytt äktenskap, arvsberättigade barn, som ej uppnått 19 års ålder, samt fränskild make, i fall som i 2 mom. sägs.

Pensionsrätt tillkommer ej make, om äktenskapet ingåtts efter det befattningshavaren uppnått en levnadsålder av 60 år, och ej heller adoptivbarn, om adoptionen ägt rum efter det befattningshavaren fyllt 50 år.

2. Då befattningshavare i dom å äktenskapsskillnad förpliktas att till sin make utgiva underhållsbidrag, äger domstolen, därest makarna levt tillsammans under minst fem år och sistnämnda make vid sammanlevnadens hävande uppnått en ålder av minst trettio år samt det i övrigt med hänsyn till omständigheterna finnes skäligt, förordna, att den fränskilda maken skall vara berättigad till familjepension efter befattningshavarens död. Vad nu sagts för det fall att befattningshavare förpliktas utgiva underhållsbidrag gäller ock, där i skillnadsmålet avtal om sådant underhållsbidrag visas föreligga.

Förordnande, som sålunda meddelats, upphör att gälla, om skyldighet att utgiva underhållsbidrag, som bestämts att utgå på särskilda tider, upphört eller den berättigade trätt i nytt gifte.

Äger förordnande som ovan sagts giltighet, må sådant förordnande ej meddelas till förmån för befattningshavarens make i senare äktenskap.

3 §.

Så länge befattningshavare innehar befattning, som i 1 § a) avses, skall honom tillkommande lön minskas med *familjepensionsavdrag* i enlighet med vad nedan sägs.

4 §.

1. Familjepension bestämmes på sätt i 5 § angives i förhållande till ett vid befattningshavarens död för honom gällande grundbelopp (*familjepensionens grundbelopp*), vilket fastställles med hänsyn till antalet tjänstår och det för den avlidne senast gällande *familjepensionsunderlaget* enligt de i denna paragraf angivna grunderna.

2. För befattningshavare, som vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt pension enligt tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor, är familjepensionens grundbelopp lika med familjepensionsunderlaget, såframt antalet av befattningshavaren förvärvade tjänstår, utökade med tid som från dödsfallet eller avgången med pension må hava återstått till pensionsåldern, uppgått till minst trettio.

Uppgick för befattningshavare som i första stycket sägs antalet tjänstår, utökade på sätt där angives, icke till trettio, är familjepensionens grundbelopp lika med familjepensionsunderlaget minskat med $\frac{1}{120}$ för varje full fjärdedel av år, varmed antalet tjänstår, sålunda utökade, understiger trettio.

3. För annan befattningshavare än i 2 mom. avses är familjepensionens grundbelopp lika med familjepensionsunderlaget, såframt hans tjänstår uppgått till minst trettio, men eljest lika med familjepensionsunderlaget minskat med $\frac{1}{120}$ för varje full fjärdedel av år, varmed antalet tjänstår understiger trettio. Utgör för sådan befattningshavare summan av antalet tjänstår och den till pensionsåldern återstående tiden mer än etthundra-tjugu fulla fjärdedels år, skall dock grundbeloppet utgöra så stor del av familjepensionsunderlaget, som antalet fulla eller påbörjade fjärdedels tjänst-år utgör av nämnda summa.

4. Såsom tjänstår räknas vid tillämpning av 2 och 3 mom. tid, vilken befattningshavaren må räkna som tjänstår enligt 2 § tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor.

5. Utgör det enligt 2 eller 3 mom. beräknade grundbeloppet icke helt kronotal, jämkas det till närmast högre hela kronotal.

5 §.

1. Familjepensionen består av en fast och en rörlig del.

2. Familjepensionens fasta del motsvarar, för år räknat,

a) för efterlevande make eller frånskild make ensam eller för efterlevande make och frånskild make tillsammans, då pensionsberättigade barn ej finnas: familjepensionens grundbelopp;

b) för efterlevande make eller frånskild make jämte barn eller för efterlevande make och frånskild make tillsammans jämte barn: familjepensionens grundbelopp ökat med femtio procent, om endast ett barn finnes, och därutöver med tjugu procent av grundbeloppet för varje ytterligare barn;

c) för ett barn, då pensionsberättigad make ej finnes: familjepensionens grundbelopp;

d) för två eller flera barn, då pensionsberättigad make ej finnes: familjepensionens grundbelopp ökat med femtio procent, om barnen äro två, och därutöver med tjugu procent av grundbeloppet för varje ytterligare barn.

3. Familjepensionens rörliga del utgör samma procenttal å den fasta delen, som under den tid pensionen avser gäller för beräknande av dyrtidstilllägg å nyreglerad avlöning.

4. Av familjepension för efterlevande make eller frånskild make jämte barn äger maken eller makarna tillsammans åtnjuta så stor del, som motsvarar åttio procent av grundbeloppet jämte därå belöpande rörlig pensionsdel, samt barnet eller barnen återstoden. Frånskild make, som åtnjuter

pensionsrätt jämte den avlidnes barn i annat gifte, må dock icke av familjepensionen åtnjuta större del än vad som motsvarar fyrtio procent av grundbeloppet jämte därå belöpande rörlig pensionsdel. Äro efterlevande make och frånskild make eller äro två eller flera barn samtidigt pensionsberättigade, skola makarna eller barnen tillkommande pensionsbelopp delas lika dem emellan.

5. Innehar den som är berättigad till familjepension efter befattningshavare, som i detta reglemente avses, befattning, för vilken tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor eller tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. gäller, eller icke-statlig anställning, som är förenad med tjänstepensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt eller reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt, eller statsanställning av sådant slag, att därmed är förenad tjänstepensionsrätt, eller åtnjuter han tjänstepension för sådan anställning, eller äger han åtnjuta familjepension enligt detta reglemente, familjepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. eller reglementet för statens pensionsanstalt eller eljest av statsmedel jämväl såsom anhörig till annan än nämnda befattningshavare, skall det belopp, som han enligt denna paragraf skulle äga åtnjuta, minskas med den i beloppet ingående rörliga pensionsdelen jämte så stor del av etthundratjugu kronor, som den i beloppet ingående fasta pensionsdelen utgör av familjepensionsunderlaget. Vad nu sagts skall ock gälla för pensionstagare, som undergår direkt ådömt frihetsstraff eller är föremål för åtgärd, som förklarats skola träda i stället för sådant straff, eller ock avtjänar ådömt tvångsarbete.

6 §.

Har befattning, som i 1 § a) avses, med stöd av gällande avlöningsbestämmelser förenats med annan sådan befattning, beräknas familjepension särskilt för vardera befattningen, med iakttagande dock, att de för dem bestämda familjepensionsunderlagen minskas med etthundratjugu kronor, att familjepensionens rörliga del bortfaller samt att 5 § 5 mom. icke skall äga tillämpning.

7 §.

1. Familjepension utgår från och med dagen näst efter den, då befattningshavare avlidit, till och med utgången av månaden näst efter den under vilken pensionstagaren avlider eller, därest pensionsrätten upphör av annan anledning, till och med utgången av den månad, under vilken rätten upphört.

Pension till barn, som födes efter faderns död, utgår från och med den månad, under vilken barnet födes.

2. Utbetalning av pension verkställs av statens pensionsanstalt månadsvis i efterskott; anstalten likväl obetaget att efter pensionstagares frånfälle förskottsvis utbetala återstående pensionsbelopp.

3. Har i följd därav, att frånskild make underlåtit att jämlikt 8 § göra ansökan om pension, till annan pensionsberättigad utbetalts större belopp än han bort erhålla, skall därvid hero.

8 §.

1. Fråga om rätt till familjepension efter avliden befattningshavare prövas på därom gjord ansökan av statens pensionsanstalt.

Sökande åligger att i enlighet med de föreskrifter Kungl. Maj:t utfärdar

styrka sådana för statens pensionsanstalt icke kända omständigheter, som böra tagas i betraktande vid prövningen av pensionsfrågan.

2. Då familjepension beviljas, skola de pensionsberättigade erhålla skriftligt bevis därom

9 §.

Befattningshavare skall på därom gjord framställning erhålla skriftligt bevis över honom vid avgång ur tjänst tillkommande rätt till familjepension för sina efterlevande.

2 KAP.

Ordinarie lärare.

10 §.

1. Beträffande i detta kapitel avsedda befattningar skola, där ej annat följer av stadgandena i 2 mom. eller i 11 och 12 §§, tillämpas de familjepensionsunderlag och familjepensionsavdrag, som här nedan för de särskilda lönegraderna angivas:

Lönegrad	Familjepensionsunderlag kronor	Familjepensionsavdrag för år kronor	Lönegrad	Familjepensionsunderlag kronor	Familjepensionsavdrag för år kronor
1.....	750	72	16.....	1,500	180
2.....	780	75	17.....	1,590	192
3.....	810	78	18.....	1,680	204
4.....	840	81	19.....	1,770	219
5.....	870	87	20.....	1,770	219
6.....	900	93	21.....	1,860	234
7.....	930	99	22.....	1,950	249
8.....	960	108	23.....	2,040	267
9.....	1,020	117	24.....	2,130	285
10.....	1,080	126	25.....	2,220	306
11.....	1,140	135	26.....	2,310	327
12.....	1,200	144	27.....	2,400	348
13.....	1,260	153	28.....	2,490	369
14.....	1,320	162	29.....	2,580	390
15.....	1,410	171	30.....	2,670	411

2. Innehavare av rektorsbefattning skall i familjepensionshänseende hänföras till den lönegrad, som för rektor vid kommunal flickskola, kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola med tre lönegrader och för rektor vid högre folkskola med en lönegrad överstiger den, som gäller för hans ordinarie lärarbefattning.

11 §.

1. Övergår befattningshavare till befattning med lägre familjepensionsunderlag, skall i familjepensionshänseende fortfarande för honom gälla vad som finnes stadgat i fråga om den i förra befattningen.

2. Sänkes familjepensionsunderlagen för befattning, skall i familjepensionshänseende icke inträda någon förändring för den som före ändringen innehaft befattningen.

12 §.

För i detta kapitel avsedd befattningshavare, som är förordnad att innehåva extra ordinarie befattning med högre familjepensionsunderlag än det för hans ordinarie befattning fastställda, skola tillämpas de för extra ordinarie befattningshavare i reglementet givna bestämmelserna.

3 KAP.

Extra ordinarie befattningshavare.

13 §.

För extra ordinarie befattningshavare skola tillämpas de familjepensionsunderlag och familjepensionsavdrag, som här nedan angivas:

Lönegrad	Familjepensionsunderlag kronor	Familjepensionsavdrag för år kronor	Lönegrad	Familjepensionsunderlag kronor	Familjepensionsavdrag för år kronor
1.....	720	69	16.....	1,410	171
2.....	750	72	17.....	1,500	180
3.....	780	75	18.....	1,590	192
4.....	810	78	19.....	1,680	204
5.....	840	81	20.....	1,680	204
6.....	870	87	21.....	1,770	219
7.....	900	93	22.....	1,860	234
8.....	930	99	23.....	1,950	249
9.....	960	108	24.....	2,040	267
10.....	1,020	117	25.....	2,130	285
11.....	1,080	126	26.....	2,220	306
12.....	1,140	135	27.....	2,310	327
13.....	1,200	144	28.....	2,400	348
14.....	1,260	153	29.....	2,490	369
15.....	1,320	162	30.....	2,580	390

4 KAP.

Reglementets tillämplighet m. m.

14 §.

Övergår befattningshavare till en med tjänstepensionsrätt förenad anställning i statens tjänst, å vilken varken civila eller militära tjänstepensionsreglementet eller tjänstepensionsreglementet för arbetare är gällande, eller till en med tjänstepensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt förenad befattning, skall han fortfarande vara underkastad bestämmelserna i detta reglemente, såframt han icke inom en månad från det han tillträder den nya anställningen anmäler hos statens pensionsanstalt, att han i stället vill underkasta sig de bestämmelser, som må finnas meddelade rörande familjepension för sistnämnda anställning. Skall detta reglemente fortfarande å honom tillämpas, anses därvid som om han alltså innehade den förra befattningen.

15 §.

Övergår extra ordinarie befattningshavare på grund av befattningens in-
dragning eller densammans ersättande med ordinarie befattning till tjänstgö-
ring såsom vikarie å befattning, varå detta reglemente äger tillämpning, må
Kungl. Maj:t kunna, därest befattningshavaren avlider, tillerkänna hans
efterlevande familjepension, dock högst med belopp, som skulle tillkom-
mit de efterlevande om befattningshavaren vid dödsfallet alltså varit in-
nehavare av den extra ordinarie befattningen.

16 §.

Över statens pensionsanstalts beslut angående efterlevandes rätt till fa-
miljepension enligt detta reglemente må den, som med beslutet ej åtnöjes,
hos Konungen anföra besvär, vilka skola vid talans förlust hava inkommit
till finansdepartementet före klockan 12 å trettionde dagen efter erhållen del
av beslutet.

17 §.

De närmare föreskrifter, som kunna finnas erforderliga för tillämpning-
en av detta reglemente, meddelas av Kungl. Maj:t.

Detta reglemente skall träda i kraft den 1 juli 1939.

För tiden 1 januari—30 juni 1939 skall reglementet tillika, under iakt-
tagande av övergångsbestämmelserna här nedan, träda i stället för de före-
skrifter angående familjepensionering för här ifrågavarande befattningsha-
vare, som äro meddelade i reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för
statens pensionsanstalt samt kungörelsen den 9 december 1938 (nr 742)
med vissa provisoriska bestämmelser angående pensionsvillkor för i statens
pensionsanstalt delaktiga lärare vid kommunala flickskolor, kommunala
mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor.

Övergångsbestämmelser.

1. För tiden 1 januari—30 juni 1939 skall, i den mån ej härnedan an-
norlunda föreskrives, gälla vad i reglementet för statens pensionsanstalt samt
ovannämnda kungörelse med vissa provisoriska bestämmelser angående
pensionsvillkor för i statens pensionsanstalt delaktiga lärare vid kommunala
flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre
folkskolor stadgats i fråga om familjepensionsavgifter.

2. Beträffande befattningshavare, vilken under tiden 1 januari—30 juni
1939 eller del därav innehaft befattning, som i 1 § a) avses skola gälla de
avvikelserna från reglementets bestämmelser att *dels* änka skall äga rätt
till familjepension även om äktenskapet ingåtts efter det befattningshava-
ren uppnått en levnadsålder av 60 men ej 65 år, *dels ock* rätten till familje-
pension skall för arvsberättigat barn upphöra först vid 21 års ålder.

3. Har innehavare av rektorsbefattning gjort sådan anmälan som i punk-
ten 6 övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet för lärare vid
högre kommunala skolor omförmäles, åligger det honom att för där av-
sedd förfluten tid och i där föreskriven ordning gälda skillnaden mellan fa-
miljepensionsavdragen i den lönegrad, till vilken han i pensionshänseende
är att hänföra med hänsyn till sin rektorsbefattning, och den lönegrad, han
i egenskap av ordinarie lärare tillhör.

Bilaga C.

Detaljmotiveringar till pensionsreglementen.**I. Tjänstepensionsreglementet.****1 KAP.****Allmänna bestämmelser.****1 §.**

Beträffande denna paragraf hänvisas till vad i allmänna motiveringen anförts angående pensioneringens omfattning.

2 § 1 mom.

Med hänsyn till att lärare vid högre kommunal skola kan hava innehaft nuvarande befattning under tid, varunder denna icke varit förenad med pensionsrätt och sådan tid icke utan vidare bör tillgodoräknas, har det av redaktionella skäl visat sig ändamålsenligt att i viss mån uppställa tillgodoräkningsparagrafen annorlunda än i civila tjänstepensionsreglementet. Då i första hand bör tillgodoräknas sådan tid i nuvarande befattning, för vilken erlagts pensionsavgift eller vidkänts pensionsavdrag, hava de sakkunniga i 2 § 1 mom. a) intagit bestämmelse härom. Till frågan om tillgodoräkning av tid, varunder befattningshavare utan att erlagga pensionsavgift innehaft ordinarie eller extra ordinarie lärarbefattning vid förevarande skolformer, återkomma de sakkunniga vid behandlingen av 2 § 3 mom.

Enligt bl. a. övergångsbestämmelserna till civila tjänstepensionsreglementet äger befattningshavare som tjänstår för pension tillgodoräkna viss tidigare med pensionsrätt icke förenad anställning. För att bevara sådan tidigare tillgodoräkningsrätt hava de sakkunniga i 2 § 1 mom. b) infört en bestämmelse av innebörd, att befattningshavare som tjänstår för pension får tillgodoräkna med pensionsrätt icke förenad anställning i statens tjänst, därest han enligt tidigare för honom gällande pensionsbestämmelser ägt tillgodoräkna denna tid. Detta stadgande bör ses i samband med punkten 1 i övergångsbestämmelserna, enligt vilken för befattningshavare, som under tiden 1 januari — 30 juni 1939 eller del därav innehaft enligt reglementet pensionsberättigande befattning, reglementets bestämmelser icke må medföra minskning i befattningshavarens rätt att enligt äldre bestämmelser tillgodoräkna tjänstår.

Såsom i den allmänna motiveringen rörande pensioneringens omfattning redan framhållits hava de sakkunniga ansett, att vikarietjänstgöring å med pensionsrätt förenad befattning vid högre kommunal skola, folkskola eller därmed jämställd läroanstalt bör tillgodoräknas i viss omfattning.

De sakkunniga hava ansett att — i likhet med vad som gäller enligt tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. endast den tid, varunder

tjänstgöring fullgjorts, bör räknas som tjänstår. Då sammanlagda lästiden omfattar 8 à 9 månader, innebär stadgandet att, om förordnande meddelats för helt år, omkring $\frac{2}{3}$ av kalendertiden tillgodoräknas.

Såsom närmare i specialmotiveringen till 2 § 3 mom. omnämnes skulle generella bestämmelser icke meddelas om tillgodoräkning av tid, varunder befattningshavare innehaft med pensionsrätt icke förenad ordinarie eller extra ordinarie befattning vid förevarande skolformer. Då vikarie i sådan befattning icke bör försättas i bättre läge än innehavaren av befattningen, har föreskrivits, att vikariatstjänstgöring för att kunna tillgodoräknas skall avse befattning, vilken är förenad med pensionsrätt.

2 § 2 mom.

Liksom numera gäller i motsvarande fall inom statsförvaltningen äger kvinnlig lärare vid ledighet för havandeskap eller barnsbörd uppbära lön, minskad med sjukledighetsavdrag, under högst 90 dagar. Ehuru de sakkunniga ansett skäligt, att dylik ledighet finge åtnjutas likaledes högst 90 dagar utan avdrag vid tjänstårsberäkning för pension, hava de likväl icke velat föreslå en bestämmelse av sådan innebörd, så länge pensionsreglementena för statliga befattningshavare icke ändrats på denna punkt.

De sakkunniga vilja framhålla, att ledighet, som enligt 12 § 1 mom. avlöningsreglementet meddelas för iakttagelser och studier och vid vilken utgår oavkortad avlöning, icke bör föranleda avdrag vid tjänstårsberäkningen.

2 § 3 mom.

Detta moment motsvarar 3 § 2 mom. civila tjänstepensionsreglementet.

Med hänsyn till de skiftande anställningsförhållanden, som varit rådande vid här ifrågakommande skolformer innan lärarbefattningarna blivit förenade med pensionsrätt, hava de sakkunniga ansett sig icke böra i reglementet upptaga generella tillgodoräkningsregler för anställning i eller vikariat å icke pensionsberättigad befattning utan förutsätta, att dylik tillgodoräkning får ske genom beslut av Kungl. Maj:t efter prövning från fall till fall.

En liknande individuell prövning synes jämväl böra ifrågakomma vid tillgodoräkning av tidigare anställning som extra ordinarie vid statlig läroanstalt.

2 § 5 mom.

Stadgandet överensstämmer till sin innebörd med motsvarande bestämmelser i samma paragraf och moment i tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. Vidtagna ändringar äro endast av redaktionell natur.

Då de extra ordinarie lärarna vid förevarande skolformer ej skola anställas för läsår, utan för tid omspännande hela året, behöver bestämmelsen icke utvidgas att avse extra ordinarie anställning vid de högre kommunala skolformerna för tid efter den 1 januari 1939. Vad angår tillgodoräkning av extra ordinarie anställning före sagda dag torde emellertid en motsvarande bestämmelse böra inflyta i reglementet. Med hänsyn till stadgandets natur, hava de sakkunniga infört detsamma i övergångsbestämmelserna (punkten 5). Då den författningssenligt stadgade minimitiden för ett läsår icke för någon av de högre kommunala skolformerna understiger 252 dagar, har stadgandet i övergångsbestämmelserna justerats i enlighet härmed.

3 §.

I blivande tillämpningsföreskrifter torde — i likhet med vad som skett beträffande civila tjänstepensionsreglementet — böra meddelas bestämmelser för det fall, att befattningshavare uppehåller befattning i statens tjänst eller innehar offentligt uppdrag.

6 §.

Bestämmelserna i 1 mom. motsvara stadgandet i samma paragraf och moment i tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl., dock med det tillägget, att hänsyn skall tagas jämväl till pension, utgående enligt nämnda reglemente.

Vad 2 mom. angår hava 1938 års pensionskommittén föreslagit, att reglerna om reduktion av pension vid förening av lön och pension skola utgå ur det civila tjänstepensionsreglementet, då enligt det nya civila avlöningsreglementet reduktionen skall vidtagas å lönen. Det har med hänsyn härtill syntts de sakkunniga tveksamt, huruvida civila tjänstepensionsreglementets reduktionsregel borde införas i förevarande reglemente. Då det torde vara ovisst, i vilken omfattning motsvarande reduktionsregler komma att införas i de avlöningsbestämmelser, som här komma i betraktande, hava de sakkunniga i sitt förslag intagit civila tjänstepensionsreglementets reduktionsstadgande med den jämkningen, att hänsyn skall tagas jämväl till lön för befattning vid de högre kommunala skolformerna samt för icke-statlig anställning, med vilken är förenad delaktighet i statens pensionsanstalt.

I punkt 14 till övergångsbestämmelserna till kap. V i reglementet för statens pensionsanstalt stadgas, att, därest lärarinna samtidigt varit delaktig både i lärarinnornas pensionsanstalt och annan pensionsinrättning och denna för henne uppburit statsbidrag, hennes sedermera från statens pensionsanstalt utgående pensionsförmåner skola minskas med så stor del av den andra pensionen, som svarar mot statsbidraget och de för detsamma erhållande erforderliga minimiavgifterna. Nämnda stadgande har de sakkunniga funnit vara av så ringa räckvidd, att någon motsvarighet till detsamma icke bör inrymmas i detta reglemente.

7 §.

Dessa bestämmelser motsvara 8 § i civila tjänstepensionsreglementet. I likhet med motsvarande stadgande i tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. innehåller paragrafen en hänvisning till tillämpningsföreskrifterna om vad som skall iakttagas vid ansökning om pension.

2 KAP.

Ordinarie lärare.

10 § 1 mom.

Bestämmelserna ansluta sig i huvudsak till 12 § 2 mom. civila tjänstepensionsreglementet.

Enligt § 50 i reglementet för statens pensionsanstalt må tillstånd för lärare vid förevarande skolformer att kvarstå i befattningen efter uppnådd pensionsålder beviljas endast under förutsättning att det tillstyrkts av skolöverstyrelsen. En motsvarande bestämmelse har ansetts böra inrymmas i detta reglemente.

10 § 5 mom.

Enligt vad som framgår av allmänna motiveringen hava de sakkunniga ansett sig böra anpassa pensionsbestämmelserna för rektorerna efter dem, som enligt civila tjänstepensionsreglementet gälla för förordnandetjänstemän. Såsom konsekvens härav har här upptagits en mot stadgandet i 23 § 1 mom. nyssnämnda reglemente svarande bestämmelse om skyldighet för rektor att vid sjukdom i vissa fall, efter beslut av Kungl. Maj:t fråntråda rektorsförordnandet.

12 §.

De särbestämmelser för rektorerna, som de sakkunniga här upptagit, överensstämma i princip med bestämmelserna i 3 kap. i civila tjänstepensionsreglementet, vilka gälla för, bland annat, rektorerna vid de allmänna läroverken. De sakkunniga hänvisa i övrigt till den allmänna motiveringen rörande pensionsunderlag och pensionsavdrag.

14 §.

I likhet med vad som sker i 16 § i civila tjänstepensionsreglementet, hänvisas i denna paragraf till bestämmelserna angående ålderspension. Då vid bestämmandet av sjukpension för rektor de i 16 § civila tjänstepensionsreglementet angivna maximi- och minimibestämmelserna icke böra tillämpas, har paragrafen indelats i två moment, av vilka det första hänvisar till 12 § 1 mom. och det andra, vid sidan om hänvisningen till 12 § 2 mom., anger de gränser, inom vilka sjukpensionen skall bestämmas.

16 § 1 mom.

Då i det för lärarna vid de högre kommunala skolformerna gällande avlöningsreglementet löneplanerna omfatta alla lönegrader från 1—30, hava de sakkunniga funnit det lämpligt att här intaga civila tjänstepensionsreglementets tabell över pensionsunderlag och pensionsavdrag för lönegraderna 1—30 oavkortad.

16 § 2 mom.

Beträffande stadgandet i detta moment hänvisas till vad i allmänna motiveringen anförts angående pensionsunderlagen och pensionsavdragen.

17 §.

De i denna paragraf förekommande bestämmelserna om avgångstid och pensionsålder hava närmare berörts i den allmänna motiveringen.

18 §.

Utöver vad redan anförts i den allmänna motiveringen vilja de sakkunniga erinra att vissa bestämmelser i denna paragraf hava karaktären av tillämpningsföreskrifter. De sakkunniga hava emellertid funnit det vara praktiskt att hava dessa inrymda i själva reglementet.

De sakkunniga hava förutsatt att, därest för innehavare av rektorsbefattning, rektorsarvodet sänkes på grund av ändrad gruppindelning, rektor likväl med stöd av 18 § 3 mom. skall kunna bibehållas vid det dittills gällande pensionsunderlaget.

20 § 3 mom.

Bestämmelsen är av samma lydelse som motsvarande stadgande i civila tjänstepensionsreglementet, dock med ett tillägg av innebörd, att rätten till

livränta skall upphöra för den händelse livränteförsäkrad person tillträder anställning varmed är förenad pensionsrätt enligt tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor eller enligt tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl.

Motsvarande tillägg torde böra göras i de statliga pensioneringsbestämmelserna.

3 KAP.

Extra ordinarie befattningshavare.

24 §.

Som stycke 3 i denna paragraf hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå en bestämmelse av samma lydelse som 24 § 3 stycket i tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl.

4 KAP.

Reglementets tillämplighet m. m.

27 §.

I fråga om denna paragraf hänvisas till vad i den allmänna motiveringen anförts beträffande pensioneringens omfattning.

De sakkunniga hava icke ansett sig kunna närmare angiva, hur länge möjligheten till pension bör fortbestå, detta med hänsyn till att vikarietjänstgöringen, i enlighet med sin natur, måste komma att förete avbrott. De sakkunniga hava förutsatt, att pension skall kunna erhållas, även om kortare avbrott skulle förekomma. Det synes sålunda icke böra bliva föremål för tvekan, att avbrott för ferier, platsombyte o. s. v. icke böra beröva läraren möjlighet till pension. Mellan de exemplifierade ledigheterna och det fall, då läraren kan anses hava lämnat undervisningsväsendet och därför rimligen bör hava förlorat pensionsrätten, torde emellertid förekomma en mängd tveksamma fall, som endast kunna avgöras efter prövning av de särskilda omständigheterna.

Vid bestämmande av pensionsförmånerna böra de för den frånträdde extra ordinarie befattningen gällande pensionsvillkoren vara avgörande.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

Då de nu föreslagna pensionsbestämmelserna torde böra anses som en nödvändig följd av det nya avlöningsreglementet för lärare vid de högre kommunala skolformerna, hava de sakkunniga såsom en naturlig konsekvens härav ansett sig böra föreslå, att pensionsreglementet skall äga tillämpning från och med den 1 januari 1939 eller den dag, avlöningsreglementet trädde i kraft. Det av de sakkunniga föreslagna tjänstepensionsreglementet kommer härigenom att för tiden 1 januari—30 juni 1939 träda i stället för de stadganden, som meddelats i reglementet för statens pensionsanstalt och i kungörelsen den 9 december 1938 (nr 742) med provisoriska pensioneringsbestämmelser. Denna anordning torde emellertid icke böra bliva till förfång

för befattningshavare, som varit underkastad nämnda reglemente och kungörelse. Med anledning härav hava de sakkunniga föreslagit vissa övergångsstadganden.

Punkt 3 i övergångsbestämmelserna motsvaras till sin innebörd av samma punkt i övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet för folk- och läroverksstadganden m. fl.

Enär vissa extra ordinarie befattningshavare före den 1 januari 1939 på grund av då gällande bestämmelser varit anställda för läsår och således icke innehåft fortlöpande anställning, skulle för sådan befattningshavare vid avgång med pension under de närmaste tre åren verkställas en medeltalsberäkning i enlighet med bestämmelserna i 12 § 2 mom. Med hänsyn härtill har i punkt 4 andra stycket stadgats, att medeltalsberäkning endast skall ske, om den extra ordinarie befattningshavaren icke innehåft den befattning, från vilken avgång äger rum under hela den lästid, som belöper å de tre senaste åren före avgången med pension.

Beträffande punkt 5 hänvisas till specialmotiveringen till 2 § 5 mom.

Bestämmelserna i punkt 6 äro i allt väsentligt hämtade från kungörelsen den 12 april 1935 (nr 145) med föreskrifter i fråga om pensionsrätten för vissa förutvarande rektorer vid allmänna läroverk m. fl. De sakkunniga hava funnit det lämpligt, att de rektorer, som vid uppnådd pensionsålder innehåft rektorsbefattning under minst tolv år men endast en del av denna tid varit underkastade bestämmelserna i detta reglemente, genom erläggande av retroaktivavgifter beredas möjligheter att erhålla rektorspension. Retroaktivavgifterna skulle motsvara skillnaden mellan pensionsavdragen i rektorsbefattningen och hans ordinarie lärarbefattning. De sakkunniga hava icke funnit sig böra föreslå, att retroaktivavgifter skola uttagas jämväl av huvudmannen. I övrigt hänvisas beträffande denna punkt till allmänna motiveringen angående pensionsunderlagen och pensionsavdragen.

II. Familjepensionsreglementet.

1 KAP.

Allmänna bestämmelser.

2 §.

Bestämmelserna i denna paragraf, som är av samma lydelse som motsvarande stadganden i allmänna familjepensionsreglementet, innebära bland annat, att efterlevande make icke är pensionsberättigad, om äktenskapet ingåtts efter det befattningshavaren fyllt 60 år, samt att pension icke utgår till barn längre än tills det uppnår 19 års ålder.

Enligt de för lärare vid de högre kommunala skolformerna nu gällande bestämmelserna äro nämnda åldersgränser fastställda till respektive 65 och 21 år.

I överensstämmelse med vad som skett vid allmänna familjepensionsreglementets tillämpning å delägare i av staten numera övertagna familjepensionskassor och som ägt rum vid inordnandet av lärare vid folk- och småskolor under det nya statliga pensioneringssystemet, föreslå de sakkunniga, att de förut gällande åldersgränserna fortfarande skola tillämpas beträffande änka

eller barn efter befattningshavare, som omedelbart före det nya familjepensionsreglementets ikraftträdande redan hade pensionsrätt enligt äldre bestämmelser om familjepension för lärare vid de högre kommunala skolorna. Stadgande härom har intagits under punkten 2 i övergångsbestämmelserna.

5 § 5 mom.

Bestämmelsen motsvarar stadgandet i samma paragraf och moment i familjepensionsreglementet för folkskollärare m. fl.; dock med det tillägget att hänsyn skall tagas jämväl till lön för befattning, med vilken är förenad pensionsrätt enligt tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor, till tjänstepension, utgående enligt samma reglemente, samt till familjepension, utgående enligt familjepensionsreglementet för folkskollärare eller enligt detta reglemente.

2 KAP.

Ordinarie lärare.

10 § 1 mom.

Familjepensionsunderlagen och familjepensionsavdragen hava — såsom förut framhållits — av de sakkunniga föreslagits skola direkt motsvara allmänna familjepensionsreglementets pensionsunderlag och avdrag. I likhet med vad som skett i utkastet till tjänstepensionsreglementet hava i denna paragraf intagits samtliga de för lönegraderna 1—30 gällande pensionsunderlagen och pensionsavdragen.

10 § 2 mom.

Stadgandet ansluter sig till motsvarande bestämmelse i tjänstepensionsreglementet.

11 § 1 mom.

De sakkunniga hava avsett, att detta stadgande skall erhålla tillämpning jämväl i de fall, då rektor återgår till ordinarie lärarbefattning, vare sig tjänstepensionsunderlaget därvid sänkes eller ej.

Övergångsbestämmelser.

Punkt 1 är en motsvarighet till samma punkt i övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet, och de sakkunniga vilja därför hänvisa till sin motivering till denna punkt.

Beträffande punkt 3 vilja de sakkunniga hänvisa till sin motivering till punkt 6 i övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet.
